

KANSALAISTAISTELI

N:o 11 1981
8,— mk sis.lvv.

-miehet kertovat

Jääkäriprikaatin komentopaikalla Lapin sodassa. Vas. maj. Nuolimaa, maj. Pöyhönen, evl. Lammetmaa, kenrm. Lagus ja ev. Nordgren.

LAPIN SOTAA

Tapparista Taipaleenjoelle

Millainen on Sveitsin miliisi- armeija?

DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

PETTÄÄHÄN SE MUISTI

Hitlerin aikaan esiintyi Münchenissä erittäin tunnettu revyytartisti Weiss Ferdl. Kerran hän tuli esiintymislavalle, pamautti kanta-päänsä yhteen ja heilautti oikean kätensä mahtipontisesti viralliseen tervehdysasentoon karjaisten:

— Heil...

Hiljaisuus. Hetken kuluttua Ferdl yritti uudelleen:

— Heil...

Jälleen tervehdys jäi puolitiehen. Ferdl laski kätensä, haroi tukkaansa ja lausahti:

— Mikäs hitto sen äijän nimi taas olikaan...?

SOPI KAIMAKSI

Winston Churchill kertoi sodan aikana alahuoneessa uudesta panssarivaunusta muun muassa näin:

— Vaunu ei ole aivan vielä valmis sarjatuotantoon. Prototyypin kokeiluissa siinä on ilmennyt tavattomasti vi-

koja, joita on kovin vaikea korjata. Kun asia todettiin, pantiin vaunun nimeksi Winston Churchill...

KIRJEEN- VAIHTOA

Saksalaiset levittivät Ranskan rintamalla seuraavaa lentolehtistä: Churchill lähti sotimaan liittolaiset edessään.

Hän istuu pommisuo-jassaan ja sikaria polttaa vaan, kun te hänen puolestaan kiiruhdatte kaatu-

Englantilaiset vastasivat seuraavalla tekstillä:

Saksalainen sotilas! Älä ajattele, Hitler ajattelee puolestasi!

Saksalainen sotilas! Älä puhu, Goebbels puhuu puolestasi!

Saksalainen sotilas! Älä syö, Göring syö puolestasi!

KOKOUS- TEKNIKKAA

Hitler, Stalin ja Churchill ovat taivaan portilla. Koska kaikki ovat suuria kansanjohtajia, saa kukin ennen sisään astumistaan esittää yhden toivomuksen.

— Hävitkään bolshevismi maailmasta! uhoaa Hitler.

— Hävitköt kaikki kansallissosialistit Euroopasta! toivoo Stalin viiksiään väännellen.

— Entäpä sinä? kysyy Pyhä Pietari Churchillilta.

Sir Winston siirtää sikarin toiseen suupieleen ja murahtaa:

— Yhdyn edellisiin puhujiin.

PUOLALAISTA

Vitsi lentää Puolan työmailla — esimerkiksi näin:

— Puolan lippu pitäisi uusita siten että punavalkoisella pohjalla on työläinen, jonka kaulan ympärillä on sirppi ja pään päällä vasara.

— Pyhäkouluihin tulee asettaa seinälle Kanan, Leninin, Marxin ja Reaganin kuvat sekä niiden alla rukousteksit:

Kanialle: ”Isä meidän —”

Leninille: ”— joka olet taivaassa!”

Marxille: ”Pyhitetty olkoon Sinun nimesi!”

Reaganille: ”Tul-koon sinun valtakunta-si!”

YLIMENON ONGELMIA

Syksy 1940. Hitler miettii kuumeisesti Englannin valtausta, mutta ei uskalla panna yritystä käyntiin — välissä on paha kanaali.

Lopulta Hitler lähtee salaviihkaa vanhan juutalaisen ylipäällikön luo ja tiedustelee:

— Se teikäläinen Mooseshan silloin ennen kuulemma omisti sauvan, jolla hän kuivatti Punaisen meren niin että pääsitte kuivin jaloin ylitse. Jos annatte sen minulle lainaksi, lupaan järjestää juutalaisille helpomman elämän.

— Se on valitettavasti mahdotonta, toteaa juutalainen rabbiini. — Se sauva on Lontoossa British Museumissa.

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

16. 11. 1981
25. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp. E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp. E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Teuvo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivaihtoa 6164...
Postisiirtotili 7259-1

VUONEN SA 12 NUMEROA

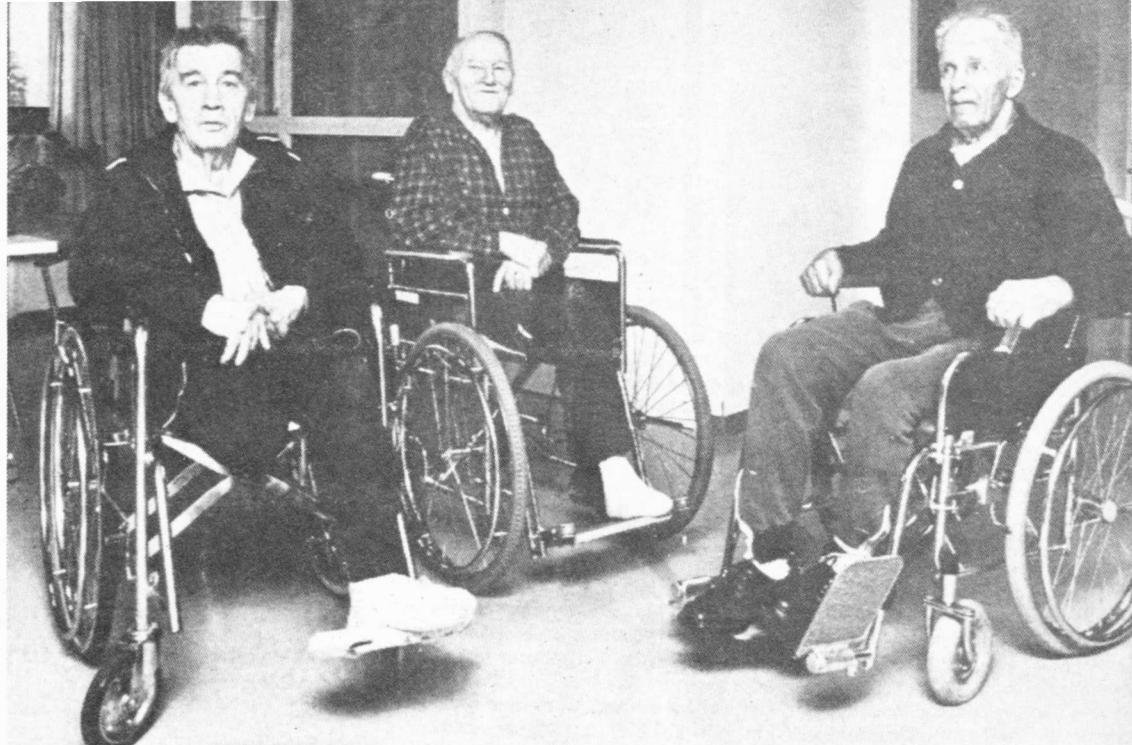
TILAUSHINTA
12 kk 35 —
Ulkomaan tilauksiin postimaksulisä.

SANOMAPAINO ✪ 1981

ISSN 0451-3371

**N:o 11
TÄSSÄ NUMEROSSA**

- 364 MITÄ VIRKAA MILIISILLÄ?
- 369 TAPPARISTA TAIPALEENJOELLE
- 374 ASEVELJIÄ VASTASSA JÄÄMERENTIELLÄ
- 380 TÖPINÄT TOUHUSIVAT. SALLAN ERÄMAISSA
- 383 SUUNTANA SATUMAA RUOTSI
- 388 ENSIMMÄINEN PÄIVÄ AUNUKSEN KANSAKOULUSSA
- 362 DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ
- 396 KROKOTILI

Törkeää tekstiä

Matti Eskelinen Iisalmesta on kiinnittänyt huomiota nimimerkki M.K:n Suomen Kuvalehdessä julkaistuun yleisökirjeeseen ”Veteraanien vaatimukset”. ”Ei kai veteraanienkaan kaikkien kärsimystensä lisäksi tarvitse sietää kaikkien rakkikoirien koivennostoja”, mietiskelee Eskelinen.

M.K:n tekstin luulisi kyllä olevan jostakin muusta lehdestä — esimerkiksi näin:

” — — — veteraaneja koskevat yhteiskunnalle asetetut vaatimukset ovat osin kyseenalaisia. Niistä jopa haiskahtaa itsekäs eduntavoittelu pelkästään sillä perusteella, että on osallistuttu itsestään selvän kansalaisvelvollisuuden täyttämiseen.”

Taikka näin:

”Olosuhteet olivat jatkosodassa aivan toiset

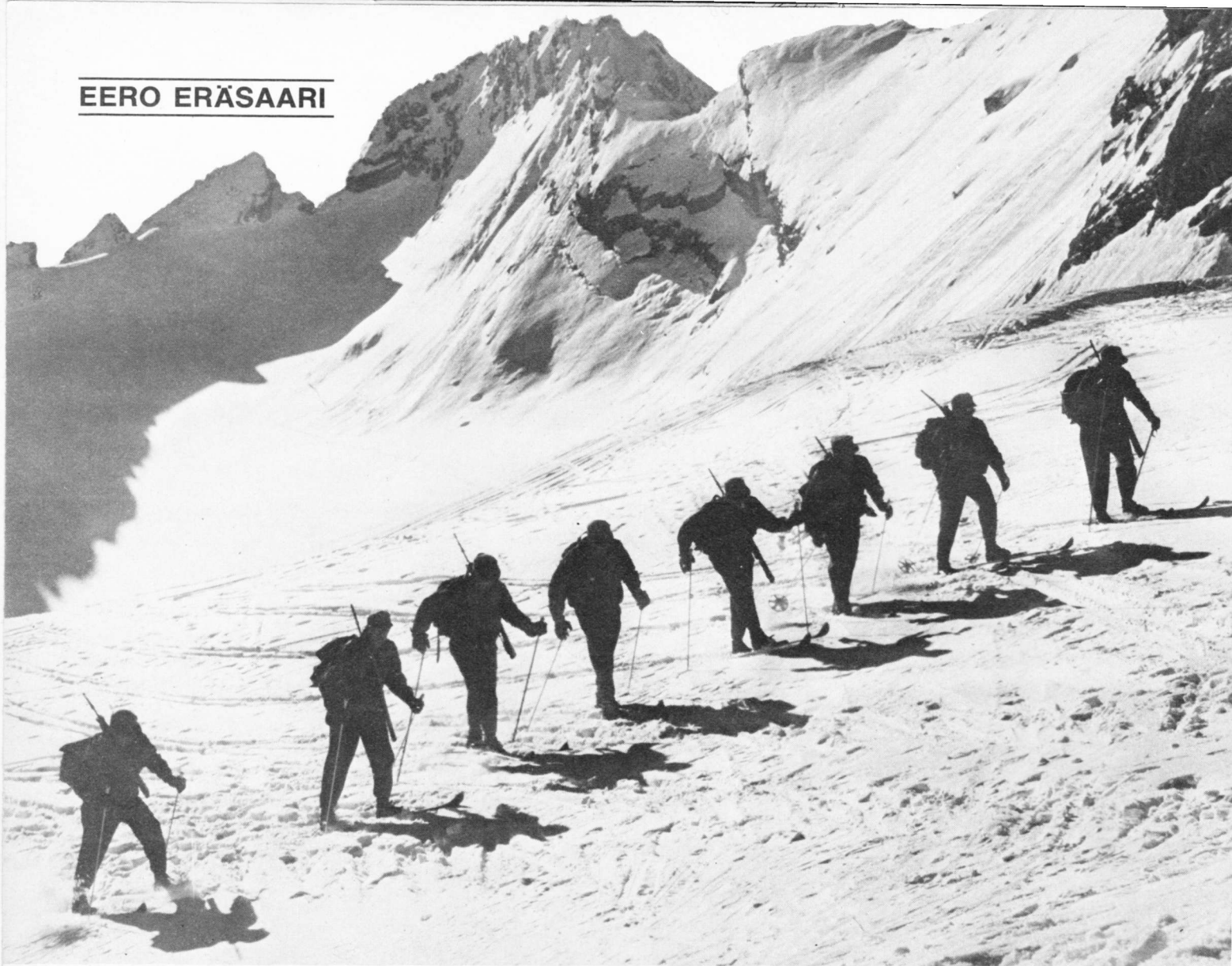
kuin talvisodassa. Korsuasunnotkin olivat mukinmenevät. Niinpä suurin osa rintamajoukoistakin eleli nuo vuodet jokseenkin leppoisasti. Joskus tuntui, että vaikeimmat ongelmat liittyivät koti-ikävään ja ajankuluttamisen keinojen löytämiseen.”

Ja vielä näin:

”Aiheellisesti voikin kysyä, kantoivatko rintamilta ehjinä selvinneet sotilaat sittenkään isänmaan puolesta niin raskasta taakkaa, että se oikeuttaisi jatkuvasti laskujen esittämiseen kansakunnalle.”

Valtakunnan ja kansan olemassaolon turvaaminen oman hengenkin uhalla on tietenkin kansalaisvelvollisuus, ehkäpä ”itsestään selväkin”. Se on kuitenkin ylivoimaisesti raskain ja vaikein tehtävä, mikä kan-

salaiselle voidaan antaa. Ei löydy toista alaa, jossa hengen meno tai invaliditeetti uhkaisi kymmenien prosenttien todennäköisyydellä. Harva ”terveinä” palanneista elää ilman sodan aiheuttamia fyysisiä tai sielullisia vammoja. Eikä tuo velvollisuuksien täyttäminen silloin tosipaikassa aina tuntunut olevan niin itsestään selvääkään — jopa ”leppoisista korsu-oloistakin” pyrittiin innolla taakse puhumattaakaan siitä, että kovan paikan tullen vain tosi miehet pystyivät kestämään lähes ylivoimaisen paineen. Heidän ansioistaan liehuu lippu vapaassa maassa, jossa kukin voi ”toteuttaa itseään” vaikkapa halpamaisella kirjoittelulla nimimerkin suojassa □

Sveitsiä hallitsevat kantonien "asekuntoiset miehet" kansanäänestysten avulla. Tästä syystä kiistellään yhä vieläkin naisten äänioikeudesta. Maanpuolustuksen tehtävät ratkaistaan perinteellisen miliisijärjestelmän periaatteen pohjalta. Sekin vaatii jokaisen miehen elinikäistä panosta. Järjestelmä on kehitetty niin tehokkaaksi, että se on pitänyt Sveitsin toista vuosisataa kriisien ulkopuolella huolimatta siitä, että lähes koko muu Eurooppa paloi maailmansotien liekeissä.

Mitä virkaa MILIISILLA?

Onko Sveitsin armeijalla merkitystä?

Sotalaitosoppi tuntee useita erilaisia järjestelmiä asevoimien aikaansaamiseksi. Tunnetuimpia ovat ehkä vakain ammattiarmeija Englannin ja USA:n malliin, reservien käyttöön perustuva asevelvollisuusarmeija ja miliisijärjestelmä, jota on totuttu pitämään edellisiä tehottomampana.

Mikä miliisijärjestelmä sitten oikeastaan on?

Ensinnäkään sitä ei pidä sekoittaa suomalaisten vodkatuристien hyvin tuntemaan Leningradin miliisiin, joka on puhdas poliisiorganisaatio — vallankumous vain halusi poistaa käytöstä tsarinen aikan huonon maineen saaneen nimityksen.

Miliisijärjestelmä on alunperin maanpuolustusjärjestelmä, jossa ei oikeastaan ole

messä oli vapaussodan punaisten armeijalla monia miliisijärjestelmien piirteitä.

Miliisijärjestelmän heikoin puoli on tietenkin sen tehottomuus. Koulutus on yleensä sattumanvaraista, organisaatio sekava ja aseistus tehoton.

Miksi sitten Sveitsi on valinnut tällaisen järjestelmän? Voidaanko sen pohjalta luoda nykyaikainen armeija, jolla on tehoa ja käyttöarvoa?

PERINTEET VELVOITAVAT

Sveitsin ikivanha demokraattinen hallintojärjestelmä perustuu ”vapaiden aseistettujen miesten” yhteisesti tekemiin päätöksiin. Vielä tänä päivänäkin kokoonnutaan kantonin kansanäänestystilaisuuksiin

kaan ole jäänyt Napoleonin ajan kansannousujen tai sisällissotien asteelle. Päinvastoin — sen pohjalta on kehitetty tehokas ja nykyaikainen puolustusjärjestelmä, joka kelpaa monessa suhteessa opiksi erityisesti pienille valtioille, mikäli nämä haluavat vain keskittyä puolustamaan omaa aluettaan pyrkimättä valloitusotiin.

RESURSSIT OVAT VANKAT

Sveitsin alue on pieni, mutta väkiluku Suomea hiukan suurempi, vajaat kuusi ja puoli miljoonaa. Eräänä maailman

rikkaimpiin kuuluvana maana tämä liittovaltio sijoittaa maanpuolustukseen parisen prosenttia kansantulostaan. Luku tuntuu suhteellisen pieneltä, kun verrataan sitä vaikkapa Ruotsin ja Suomen prosenttilukuihin, jotka ovat 3,4 ja 1,4. Kuitenkin Sveitsi ilmoittaa armeijansa pääluvaksi peräti 9,5% kansan väkiluvusta.

Osittain vaatimattomat menot selittyvät sillä, että palkkamenot ovat pienet, koska vakinaisessa palveluksessa olevia upseereja ja aliupseereja on vain kourallinen ja koko toiminta perustuu edelleen varsin suuressa määrin vapaaehtoiseen työhön. Myös

Kotimainen sveitsiläinen panssarivaunu on nykyaikainen ja tehokas

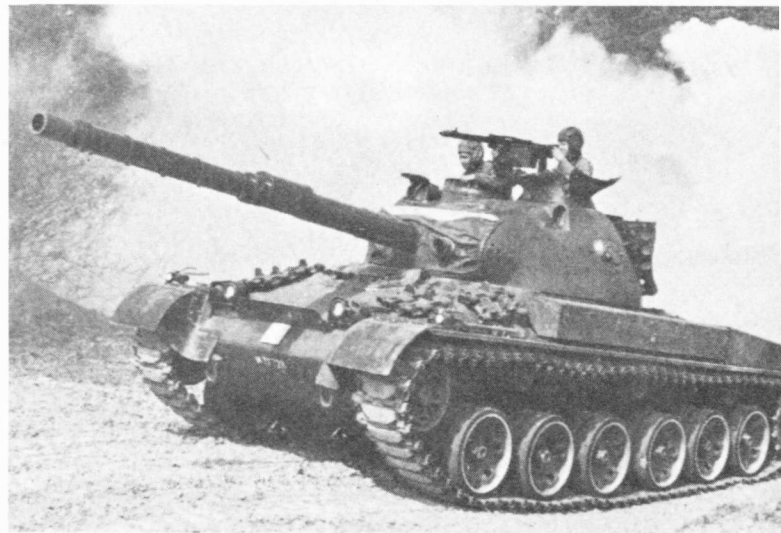

Kunniatehtävä. Sveitsin armeijan alokas saa kompanianpäälliköltään Sveitsin lipun yli oman aseensa, täyden miehen tunnusmerkin

lainkaan armeijaa, vaan kansalaiset tarttuvat vaaran uhatessa itse aseisiin paikkakunnittain ja usein ammattikunnittain puolustukseen useimmiten vain kotikyläänsä tai kaupunkiaan. Historia tuntee monia miliisijärjestelmään perustuvia kansannousuja. Suo-

symbolinen tikari vyöllä. Satoja vuosia vanhaa puolustusjärjestelmää, joka aina on perustunut vapaaehtoisein paikallisiin ja alueellisiin ”kaarteihin”, ei sitäkään ole haluttu purkaa, jotta ei rikottaisi vanhaa valaliiton perinnettä.

Miliisijärjestelmä ei kuiten-

Panssaritorjunta ratkaisee. Dragon-ohjus sveitsiläisen sotilaan aseena

Alppijääkärien alokaskoulun pojista on koottu soittokunta, joka juhlistaa virallisia tilaisuuksia

merivoimien menoerät säästävät koska niitä ei ole.

SYSTEEMIÄ EI VOI SALATA

Sveitsin miliisiarmeijan koko organisaatio on julkinen. Jokainen asekuntonen mies tietää joka hetki, mihin joukkoon hän kuuluu ja mikä on hänen taistelutehtävänsä. Yksiköt ovat yleensä alueellisia — kylän opettaja saattaa olla samalla komppanian päällikkö, jonka hallussa kylän koululla on komppanian kortisto ja arkisto sekä voimassa olevat taistelusuunnitelmat. Läheisen tehtaan johtaja voi vastaavasti olla pataljoonan komentaja ja lähikaupungin pankinjohtaja rykmentin komentaja. Kullakin on mahdollisuuksien mukaan lähimmät apulaisensa alaisinaan omassa toimipaikassaan siten että tehdään teknillinen johtaja voi olla pataljoonapupseeri ja pankin apulaisjohtaja kamreereineen muodostaa rykmentin esikunnan. Yksikön ja joukko-osaston juoksevat asiat hoidetaan siviiliasioiden rinnalla siten että tehdään konttori ja pankin pääkonttori muuttuvat tarpeen mukaan virka-ajan päättyessä esikunniksi ja hoitavat esittelyt, suunnittelun ja kirjeenvaihdon. Koko henkilöstö komentajineen kaikkineen on miliisiväkeä, joka näin on koko ajan toisella jalallaan armeijassa.

Liikekannallepanokin on

yksinkertainen: kullakin miehellä on kotonaan ase ja täydellinen varustus, joten koko komppanian mobilisaatioon kuluu vain muutama tunti — se aika, joka kuluu miehen hälyttämiseen työpaikalta, puuvun vaihtoon ja kiirehtimiseen aseineen yksikön kokoontumisaikanaan kylän kansakoululle. Ryhmäaseet, patruunat ja muu taistelussa tarpeellinen löytyy ehkä koulun kellarista, jossa vahtimestari — samalla komppanian vääpeli — on pitänyt siitä huolta muiden virkatehtäviensä ohessa.

Jokainen mies kuuluu jatkuvasti samaan yksikköön, hän tuntee toverinsa ja esimiehensä. Hän tietää myös tarkoin, mitä häneltä sotatilanteessa vaaditaan, mistä hän saa välineensä ja keneltä ohjeensa. Liikekannallepanon kitka on supistettu minimiin.

SELVÄ ORGANISAATIO

Armeijan kokoonpano on kaikkien tiedossa: siihen kuuluu kolme kenttäarmeijakuntaa ja yksi vuoristoarmeijakunta sekä joukko rajaprikaateja ja linnoitusjoukkoja. Kenttäarmeijakuntaan kuuluu muun ohessa kaksi jalkaväkidivisioonaa ja yksi mekanisoitu divisioona. Jalkaväkidivisioonan kokoonpano on kolme rykmenttiä ja tavanomaiset divisioonajoukot. Kukaan divisioonaan kuuluu muun muassa kaksi panssaripatal-

Alokaskoulussa opetetaan muun ohessa pelastuspalvelua vuoristossa erilaisten välineiden avulla

Ylimenoharjoitus ponttoonikalustolla

joonaa ja runsas panssarintorjuntavoima. Mekanisoituun divisioonaan kuuluu kaksi panssariykmenttiä.

Maavoimien aseistus on pääosin kotimaista tuotantoa. Pääase on sveitsiläinen rynnäkkökivääri. Panssarintorjuntaan on käytettävissä keveiden sinkoaseiden ohella 90 millin panssarintorjuntakannuuna, 106 millin sinko sekä Bantam- ja Dragon-ohjuskalustot. Panssariyksiköiden

aseena on oma sveitsiläisvalmistein panssarivaunu, jonka pääaseena on tehokas 105 millin kanuuna.

Ilmavoimien kalustona on muun muassa ranskalaisia Mirage-hävittäjiä.

Toisen maailmansodan päevinä muodosti Sveitsin puolustuksen rungon suurella rahalla ja paljon työllä rakennettu maanalaisten linnoitusten ketju. Sen arvo on nykyisen asevaikutuksen ansiosta

vähentynyt, mutta laitteet eivät suinkaan ole menettäneet merkitystään. Ne sulkevat tehokkaasti muutoinkin vaikeakulkuiset alppitiet ja estävät näin maan nopean ja yllyttävän miehityksen. Näistä linnoituslaitteista eivät sveitsiläiset tietenkään kerro vieraille.

KOULUTUS ON TEHOKASTA

Nuorukaisen täytettyä 20 vuotta lähettää kotiseudun rykmentti hänet peruskoulu-tettavaksi alokaskouluun, jonka kurssi kestää 17 viikkoa. Opettajina toimivat pääasiallisesti miilisiupseerit, joille koulu samalla muodostaa kertausharjoituksen. Heidän apunaan on pieni joukko vakinaisessa palveluksessa olevia ammattiupseereita, jotka ohjailevat miilisiipäilyä sotilasjohtajan ja -kasvattajan taidoissa.

Koulun ohjelma on tehokas ja tiukka. Herätys on aamulla kello 05.30 ja palvelus päättyy kello 19.15. Harjoittelu on tavanomaista: asekäsitteilyä, taistelukoulutusta joukkueen ja komppanien puitteisiin saakka, voimistelua ja urheilua, oppitunteja, huoltopalvelua.

Koulun päätyttyä nuori soturi astuu palvelukseen kotikylänsä tai -kaupunkinsa rykmenttiin, jonka riveihin hän kuuluu kymmenisen vuotta eli siihen saakka kun täyttää 32 vuotta.

Tässä vaiheessa tullaan sitten meikäläisittäin ajatellen aivan uuden asian eteen: sen jälkeen kun mies on "kotiutettu" alokaskoulusta ei harjoittelu lopukaan, vaan oikeastaan vasta alkaa! Kotirykmentissään palvellessaan on jokaisen miehen nimittäin osallistuttava joka toinen vuosi kertausharjoitukseen eli yhteensä kuuteen kertausharjoitukseen, joiden yhteinen kestoaika on 160 vuorokautta. Nämä harjoitukset on lain mukaan järjestettävä eikä niiltä voi välttyä. Niiden tarkoitus on lähinnä syventää teknisiä tietoja, pitää miehet ajan tasalla ja an-

taa koulutusta suurempien joukkojen puitteissa.

AMMATTI KUNNIAAN

Täytettyään 32 vuotta mies vapautuu palveluksesta etulinjan yksikössä ja siirtyy teknisiä taitoja vaativiin muodostelmiin tai paikallispuolustusjoukkojen riveihin. Tässä vaiheessa hän on tietenkin jo valmistunut siviiliammattiin, mikä seikka voidaan nyt ottaa sijoituksessa huomioon: sähkömiehistä tehdään viestiyksiköiden henkilökuntaa, rakentajista pioneereja, asentajista korjaamomiehiä ja siviilissä elintarvike- tai vaatetusaloilla työskentelevistä asianomaisia huoltomiehiä.

Uusi tehtävä on kuitenkin jälleen opittava — ja mitenkäs muuten kuin kertausharjoituksissa! Seuraavan kymmenen vuoden aikana on osallistuttava kolmeen kertausharjoitukseen, joiden yhteinen kestoaika on 40 vuorokautta.

Täytettyään 42 vuotta mies siirtyy nostoväkeen, joka osallistuu paikallisiin puolustus- ja avustustehtäviin. Näiden piiriin kuuluu muun ohessa väestönsuojelu. Tämänkin vaiheen tehtävät opitaan kahdessa kertausharjoituksessa, joiden yhteinen kestoaika on 13 vuorokautta.

Sotapalveluksesta miehistöön kuuluva mies vapautuu täyttäessään 50 vuotta, jolloin hän on ollut armeijassa 30 vuotta ja saanut tehokasta koulutusta yhteensä 364 vuorokautta. Suomalainen miehistöön kuuluva reserviläinen on samaan aikaan suorittanut 240 vuorokautta kestävästä varusmiespalveluksen ja hyvällä onnella osallistunut yhteen kertausharjoitukseen eli saanut koulutusta yhteensä noin 250 vuorokautta. Erikoistehäviin koulutettu suomalainen on vastaavasti palvellut noin 350 vuorokautta.

Sveitsin armeijan koulutuksen järjestely on todella tarkoin harkittu, järjestelmällinen ja tehokas — jokainen "asekuntoinen mies" on todella koko elinikänsä puoliksi sotilas.

HERRAKSI EI PÄÄSE HELPOLLA

Kokonaan oman lukunsa muodostaa vielä upseerin, aliupseerin ja eräiden erikoismiesten koulutus.

Esimiesasemaan määrättävien valinta perustuu ensinnäkin tarkkoihin soveltuvuuskokeisiin ja oman joukko-osaston kertausharjoituksissa saatuun esimiesten lausuntoihin. Mikäli näistä on kertynyt riittävät pisteet, voi mies ylen-tyä ryhmänjohtajaksi neljän viikon kurssilla. Päästäkseen kersanttia vastaavaan arvoon on hänen oltava ryhmänjohtajana kahdessa kertausharjoituksessa sekä kouluttajana

alokaskoulun 17 viikon kurssilla. Kohotakseen väepelin arvoon on soturin edellisen lisäksi suoritettava 5 viikkoa kestävä väepelikoulu.

Lutnantiksi pyrkivän miilisiimiehen on ensin osallistuttava 17 viikon alokaskouluun ryhmänjohtajana ja sen jälkeen suoritettava 17 viikon upseerikoulu. Palveltuaan 5 vuotta lutnanttina ja suoritettuaan asianomaiset kertausharjoitukset sekä osallistuttuaan alokaskoulun 17 viikon kurssiin joukkueenjohtajana voi lutnantti päästä ylilutnantiksi. Kapteeniksi aikovan on vielä osallistuttava 17 viikon alokaskoulun kurssille yksikön päällikkönä sekä suoritettava ampumateknillinen koulu — 3 viikkoa — ja eri-

Sveitsiläinen miilisiupseeri, lutnantti, toimii komppanianpäällikkönä alokaskoulussa ja saa arvokkaita neuvoja divisioonansa komentajalta

koiskoulun 4 viikon jakso.

Siinäpä sitä on pojilla punnertamista — esimerkiksi miiliskapteenin koulutus kestää siis $5 \times 17 + 23 + 3 + 4 = 115$ viikkoa eli noin 27 kuu-kautta elikkä reippaasti yli kaksi vuotta! Siinä ajassa on täydet edellytykset kehittää huolella tehtävään valitusta miehestä todella ammattitaitoinen sotilas.

ERIKOISMIEHET JA -NAISET

Myös monille erikoisaloille tarvitaan tietenkin normaalia pitempi koulutus. Niinpä lentäjät käyvät ensin tavallisen alokaskoulun, jonka aikana he jo saavat ohjaajan alkeiskoulutusta, sen jälkeen neljän viikon ohjaaja-aliupseerikoulun ja kaksi 17 viikon ilmasotakoulun jaksoa. Upseeriksi aikovat käyvät vielä normaalin upseerikoulun. Jokaisen ohjaajan on tämän jälkeen oltava vuosittain kuusi viikkoa sotilaspalveluksessa 38 ikävuoteensa saakka.

Useilla muilla erikoisaloilla koulutus on samantapainen. Kiinnostava koulutushaara on kaikille vapaaehtoinen opetus toiminnasta alppiolosuhteissa. Sen ohjelmaan kuuluu muun ohessa toimeentuloharjoituksia vuoristo-olosuhteissa, majoituslaitteiden ja ruoan valmistamista, suunnistusta, kiipeilyä, pelastuspalvelua, hiihtotekniikkaa ja laviinintorjuntaa.

Naisten apupalvelujärjestö kuuluu osana armeijaan. Vapaaehtoinen koulutus sisältää suurin piirtein samoja aloja kuin aikoinaan Lotta Svärd-järjestössä: ilmavalvontaa, viestipalvelua, huoltoa ja esikuntapalvelua. Naisia koulutetaan myös moottoriajoneuvojen kuljettajiksi.

Nuorille on 15 vuoden iästä alkaen olemassa monenlaisia kursseja, joiden tarkoitus on valmentaa nuorukaisia asepalveluun. Suosiossa ovat erityisesti erilaiset ampumakurssit sekä teknillinen koulutus.

Aseistakieltäytyjiä on vuosittain vain 300—400 eli suhteellisesti noin neljäsosa Suo-

men luvuista. Syyt ovat Sveitsissäkin uskonnollisia, eettisiä, poliittisia ja ”maailmankatsomuksellisia”. Koska Sveitsin asevelvollisuuslaki edellyttää vain aseellista palvelua, joutuvat kieltäytyjät määrääjäksi vankiloihin. Muutama vuosi sitten hylättiin kansanäänestyksellä aloite erityisen aseettoman palvelun järjestämisestä.

SIVIILISSÄKIN AMMUTAAN

”Siviilissä” kertausharjoitusten välilläkään ei erittäin korkealle arvostettua ampumataitoa päästetä ruostumaan: kaikkia sotilaita koskee vuosittainen pakollinen ampumavelvollisuus.

Ammuntojen suoritusta varten on jokseenkin jokaisessa kylässä pieni, mutta hyvin hoidettu ampumarata, johon vapaapäivinä kokoontutaan. Usein tilaisuudet ovat varsin kodikkaita naisten käyttäessä taulunkääntölaitteita ja näyttäessä osumia miesten hikoillessa aseitten takana. Jos tarpeellisia pisteitä ei tule, on ammunta määrääjässä uusittava. Vuonna 1978 suoritti erään pakollisen ammunnan 519 278 miestä, näistä kymmenisen tuhatta uusijaa.

Ammunta on myös erittäin suosittu vapaaehtoinen harraste: alueelliset ja liittovaltion ampumajuhlat kestävät useita päiviä ja niihin kokoontuu koko seudun väki. Tilaisuus kokoaa tietenkin ympärilleen kaikki markkinailmiöt tivolineen ja kojuineen — makkaraa kuluu ja hyvä sveitsiläinen olut virtaa. Tilaisuudessa selviää sitten kantonin ”ampujien kuningas” — arvonimi, joka Sveitsissä vastaa likimain aatelisarvoa. Joitakin vuosia sitten oli Suomen sotilasasiamies, tunnettu ampuja, eversti *Risto Erjola* toisella tilalla tulakseen valituksi Bernin kantonin ”kuninkaaksi” — asia, jota sveitsiläiset ystävät eivät unohda.

Armeijan tarkastajat saapuvat vuosittain kylään toisessakin tarkoituksessa: pitämään varustarkastusta! Kotona ole-

va puku kaikkine lisävälineineen samoin kuin aseet ja varusteet esitetään kylän torilla tiukalle vääpelille. Koko koti on sekaisin, jos kravatti on kaiteissa ja perheen pään on tarkastuksessa tunnustettava huokanneensa tuon tärkeän varusesineen.

Perheenemännät eivät heikään pääse helpolla: jokaisella on oltava kotonaan varastoituna tietty määrä elintarvikkeita kriisien varalle. Tällaisia kestopakkauksia löytyy todella jokaisen perheen kaapeista. Emännän on huolehdittava, että rynnipussit määrääjoin

kissa siilin.

Sveitsin ilmapuolustus oli tehokkaassa toiminnassa koko toisen maailmansodan ajan. Se ampui empimättä ja kansallisuuteen katsomatta alas jokaisen rajan yli tulleen lentokoneen, yhteensä sadoissa laskettavan määrän. Muutoinkin koko maa ja kansa oli valmis päättäväisiin tekoihin. Tältä ajalta on peräisin iskulause ”Sveitsillä ei ole armeijaa, se on armeija”.

Nykyisin on kaikkien pienten maiden valmistauduttava puolustamaan aluettaan syväle porrastetun sissisodan avul-

Käskynanto maastossa

vaihdetaan uusiin ja tuoreisiin.

JÄMERÄ JÄRJESTELMÄ

Euroopan rosoista keskilattiaa hallussaan pitävä Sveitsin kansa on säästynyt sodilta — ei vähiten tehokkaan puolustusjärjestelmänsä ja ehdottoman puolueettomuutensa ansiosta. Toisen maailmansodan eräissä vaiheissa, jolloin maa oli joka puolelta akselivaltojen ympäröimänä, Hitler ehti jo keskittää divisiooniaan Sveitsin rajalle. Kun maassa suoritettiin nopea liikekannallepano ja hallitus ilmoitti puolustavansa aluettaan viimeiseen patruunaan, totteli Hitler kerrankin kenraaliensa neuvoja ja jätti Sveitsin rauhaan — kuten

la, jota Jugoslavian Tito nimitti ”kansansodaksi”. Se edellyttää, että aseet ja välineet ovat yllätystilanteissa paikan päällä, että jokainen tietää tehtävänsä eikä liikkeen kannallepanoon kulu aikaa. Lisäksi puolustustaistelun onnistuminen edellyttää tietenkin tehokasta koulutusta itsenäiseen toimintaan, jossa tehokkaasti käytetään hyväksi alueen luonnon tarjoamia mahdollisuuksia.

Harvaanasutussa Suomessa edellä esitetyt vaatimukset korostuvat. Sveitsin vuoria vastaavat meidän metsämme. Itsenäisyystahtoa löytynee tiukan paikan tullen meidänkin maassamme.

Aivan ajatusleikkinä — miitenkähän sopisi Suomen oloihin tehokas miilijärjestelmä...? □

Tapparista

Taipaleenjoelle

UUNO HÄMÄLÄINEN

● Suurvallan sotakoneiston iskiessä yllättäen joutuivat harvat rajaa vartioivat miehet kestämaan ankaran henkisen paineen.

● Kotiseutuaan puolustaessaan mukautuivat Metsäpirtinkin miehet kuitenkin pian sodan kovaan todellisuuteen ja puolustustaistelu alkoi.

● Sitten rajan pinnan pojista syntyi nimekäs porukka, Metsäpirtin rajassit. Se oli kotikylien maastossa suurvallallekin vaarallinen vastustaja.

TAPPARIN KYLÄ oli Metsäpirtin pitäjän äärimmäinen rajakylä Itä-Kannaksella Laatokan rannalla. Siellä sijaitsi eräs Kannaksen rajavartiopaikka, Tapparin vartio.

Vartiorakennus sijaitsi aivan rajan pinnassa. Tästä syystä oli päätetty tehdä vartiolle uusi majapaikka, jonka rakennustöissä olin kirvesmiehenä kesällä 1939.

Elämä rajan pinnassa oli syyskesällä uhkaavan tuntuista. Monenlaisia huhuja kulki suusta suuhun.

Suojeluskuntalaisena jouduin jo lokakuun 7. päivän iltana vaihtamaan rakennustyön sotahommiin. Seuraavana aa-

muna alkoi sitten jo yleinen liikekannallepanokin YH:n nimellä. Samalla tuli käsky rajaseudun tyhjentämisestä siiviliväestöstä.

Reserviläisistä muodostettiin vartiotalolla 9. Rajakomppanian II Joukkue. Komppanian päällikkönä oli luutnantti *Antti Suurkari*, jonka komentopaikka oli Paukunmäen kansakoululla. Naapurina oli luutnantti *Pekka Alarannan* komennossa 8. Rajakomppania majapaikkanaan Viisjoen kansakoulu. Molemmat kuuluivat Metsäpirtin Osastoon, jonka komentajana oli kapteeni *Reino Kalervo Inkinen*.

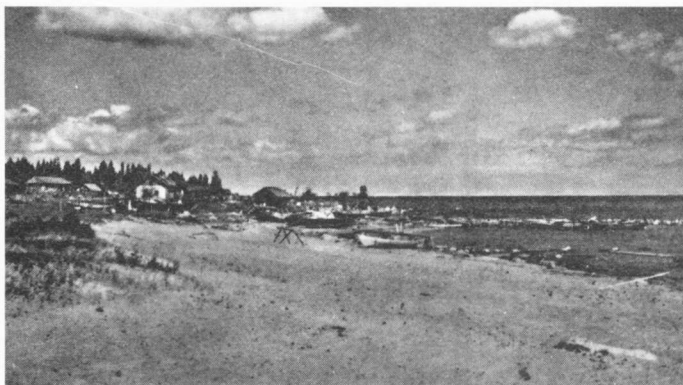
Joukkueemme asettui asumaan kylän taloihin. Se muodosti kenttävartion rajalle. Johtajana oli aluksi Tapparin vartion päällikkö rajakersantti *Tauno Karonen*, mutta sittemmin tuli päälliköksi vapaussodan veteraani rajaväpeli *Paavo Jormo*.

YH kului rauhallisesti. Vartioiden ohessa rakentelimme murreksia teille sekä taisteluasemia ja piikkilankaesteitä. Pioneerit miinoittelivat siltoja.

Kuulovartiopaikat sijaitsivat 50—100 metrin päässä rajasta ja noin 300—500 metrin etäisyydellä toisistaan. Kun oli alkanut kuulua uutisia, että venäläiset olivat jossakin paikassa kaapanneet suomalaisia vartioita, laitoimme vartiopaikan rajanpuoleiselle puolelle puolimpyrän muotoon rautalangasta, joka vedettiin puusta puuhun noin 30—40 cm maan pinnasta. Kylän taloista haimme joukon lehmänkelloja ja asetimme niitä puiden väliin. Näin tahdoimme varmistua siitä, ettei meitä yllätettäisi.

Tapparin kylänäkymä

Tapparin rantaa

Vartiopaikka Laatokan rannalla

Kannas liekeissä 30.11. 1939 ▶

MITÄ TAPAHTUU RAJAN TAKANA?

Marraskuun 29. päivänä noin kello 17.00 alkoi rajan takaa kuulua tavallisuudesta poikkeavia ääniä: siellä sahattiin ja hakattiin ja puu kuului kaatuvan. Sitten noin klo 18.30 alkoi kuulua moottorien käynnistysääniä, jotka vähitellen paisuivat tyyneessä illassa mahtavaksi pauhuksi. Tätä rähinää kesti ehkä 15—20 minuuttia ja senjälkeen tuli täysi hiljaisuus. Lähetin kaverini *Kaino Torikan* ilmoittamaan joukkueen johtajalle näistä havainnoista.

Sinä yönä ei paljon nukuttu. Lotat keittivät kahvia, syötiin ja kuunneltiin radiota.

Noin kello kahden aikaan yöllä saimme radiosta tiedon, että Neuvostoliitto on katkaissut diplomaattiset suhteet Suomen kanssa. Tällöin joukkueen johtaja lähetti kuormaston ja lotat taakse. Joku sanoi, että jos tästä yleensä sota tulee, niin aamulla se sitten alkaa. Varovaisuussyistä käskettiin myös uudet kuulovartiopaikat vähän kauemmaksi rajasta.

Kun me 30.11. klo 04.00 jouduimme Torikan kanssa menemään vartioon oli meidän siis valittava uusi vartiopaikka. Täksi paikaksi valitsimme *Emil Karvosen* ulkorakennuksen nurkan, joka mielestämme oli kaikin puolin sopiva ja joka oli noin 600 m entisen vartiopaikan takana.

Meidän tuurimme oli määrä

päätyä klo 07.00. Koko tämän aamutuurin aikana oli rajan takana aivan hiirenhiljaisuutta.

Kun aamu alkoi valjeta kysyin kaverilta kellonaikaa. Hän sanoi kellon olevan hiukan vaille 07.00 ja ihmetteli eikö vaihtoa jo ala näkyä. Kurkistin rakennuksen nurkalta, totesin vaihdon juuri saapuvan ja lähdimme sitä vastaan.

Emme ehtineet ottaa kuin muutaman askeleen, kun takamme kuului laukaus. Käännyimme ympäri ja huomasimme rajan takaa punaisen valoraketin nousevan korkeuksiin.

Raketin saavutettua lakipisteensä se alkoi.

SUURVALTA ISKEE

Oli kuin maa olisi revenny!

Löimme heti maahan ja katsoimme, minnepäin olisi parasta lähteä. Joka puolelle satoi kranaatteja ja samanaikaisesti rajanpuoleisesta metsäreunasta avattiin pikakiväärituli meitä kohti.

Meistä Laatokan rantaan päin oli laaja peltoaukea, Alaniitty, ja se kiehui kuin rokkapata. Kaveri hyppäsi aidan yli metsän puolelle ja minä perässä. Metsä oli Suvelan hakaa, noin 200 m leveä. Kranaatit räjähtelivät puissa ja minä jäin putoavan kuusenlatvukseen alle puristuksiin. Ainoa pelastukseni oli epätasainen maasto, mutta sittenkin puu painoi oksillaan selkääni. Kun viimein sain keinoteltua itseni sen alta pois, lähtivät saappaat jaloistani.

Päästyämme metsän läpi pellon reunaan saapui siihen samanaikaisesti toisesta vartiopaikasta alikersantti *Kirjavainen* ja koska heillä Torikan

kanssa oli eri tehtävä kuin minulla, tiemme erosivat. Heillä oli ennalta määrätty viivytysasema J. Hämmäläisen pellon harjulla.

Heidän oikaistessa pellon yli tuli kranaatti heidän väliin, jolloin Torikka haavoittui kuolettavasti. Kirjavainen kantoi Torikan edellämainitun Hämmäläisen talon mäelle kuolleeseen kulmaan. Hän itse joutui kohta tämän jälkeen venäläisten takaa-ajamaksi ja pelastui nipin napin kanootilla Laatokkaa myöten Taipaleeseen. Kirjavainen kaatui myöhemmin partiomatkalla.

Minun oli määrä tavata joukkueemme johtaja *Jormo Paukun* ja *Hämmäläisen* talon välillä olevassa maantien mutkassa lähempiä ohjeita varten, mutta siellä ei ketään ollut. Ajattelin miesten ehkä jo ehtineen aseisiin, vaikka se kranaattitulesta johtuen vaikealta tuntuikin.

Paukun talo oli liekkien vallassa. Pelkäsin naapurin jo ehtineen sinne, mutta aikani tirkisteltäni jatkoin matkaa asemiin asti.

Ne olivat vastoin aikaisempaa suunnitelmaa miehittämättä. Sitä vastoin Venäjän poikia oli tulossa tien täydeltä etunenässä hyökkäysvaunu, noin 400 metriä asemistamme rajalle päin.

Lähdin kiireesti takaisin taivottamaan omia miehiä. Käytin aluksi kulkiessani maantien ojaa suojellakseni itseäni sirpaleilta, mutta lumisohjon takia sitä ei jaksanut kulkea kovin pitkälti. Siksi nousinkin maantielle ja ajattelin että jos sattuu, niin ei siinä sitten mikään auta.

Ennen kotitaloani Manulaa olevassa maantien mutkassa sain kranaatista sellaisen tärsäkyksen, että menetin hetkeksi tajuntani. Kun heräsin, tuli ensimmäiseksi mieleeni: olenkohan pahastikin haavoittunut?

Näin ei kuitenkaan ollut asian laita. Housunlahkeet vain olivat riekaleina ja takin helmassa oli kaksi repeytymää.

Kulkiessani kotini ohitse se näytti aivan vieraalta rakennukselta. Olin tähdyksestä sen verran tokkurassa, etteivät kranaattien räjähtelyt enää paljon häirinneet.

Saavuttuani Riihimäelle, jonka takana perunakuopan luona oli yksi meidän viivytysasemistamme ja sen edessä oma miinakenttämme, olin vielä sinä määrin sekaisin, että olisin varmaan astunut miinaan elleivät viivytysasemassa olleet miehet olisi sitä estäneet.

Siellä olivat *Tuomas Roininen*, *Väinö Peltonen* ja *Ilmari Paukku*. He huusivat yhdessä minulle, vaan kun en mitään kuullut, tuli Paukku minua vastaan ja ohjasi miinakentän ohitse.

Vasta tässä sain ensimmäisen kerran vähän levähtää. Roininen tarjosi siinä minulle sauhut ja kun olin hetken levännyt ja tupakoinut palasi elämänhalu taas takaisin.

PUOLUSTAJAKIN ALKAA TOIMIA

Lähdettyämme tästä vetäytymään oli kaikki puhelintolpat räjäytetty poikki pitkin tietä sekä langat sokin sokin tiellä. Ristkiven korven kohdalla kiersi maantie melko jyrkän kivikkoharjanteen, joka oli pioneerien toimesta vahvasti miinoitettu. Sytytysjohdot oli vedetty noin 200 m:n päähän pellon reunaan.

Täällä oli ryhmän verran oman joukkueen miehiä. He tiedustelivat meiltä, mahtoiko rajalla päin olla vielä omia miehiä tulossa. Olimme sitä mieltä ettei ollut. Tämän tiedon perusteella ja luvan saatuaan *Pajarin Jussi* suoritti sytytyksen ja niin lensi harju ilmaan.

Emme silloin tienneet, että raja-alikersantti Kirjavainen oli vielä takana päin.

Sen jälkeen jatkoimme matkaa Surmaharjulle, jossa saavutimme lopun joukkueesta. Tässä pysähdyttiin hetkeksi ja kuulosteltiin tilannetta. Tykistö tuli oli jo harventunut vähän ja suunnattu meidän ylitsemme Viisjoelle ja kirkonkylään. Salokylästä, jossa meillä oli aliupseerivartio, kuului vähäistä käsituliaseiden ääntä.

Aamuisen järkytyksen johdosta olivat sekä aliupseerit että miehet niin järkyttyneitä, ettei mistään järjestetystä viivytyksestä ollut tähän asti tietoaakaan. Yhtään laukausta ei vielä ollut ammuttu. Vähitellen mielet kuitenkin rauhoituivat ja voitiin aloittaa käskettyjen tehtävien suorittaminen.

Tultuamme Saaroisten kansakoululle oli se kauttaaltaan tulesa. Urpaseen joen silta oli räjäytetty ja saavuttuamme Saaroisten kauppojen lähellä olevalle mäelle olivat venäläiset jo tulossa koulun kohdalla. Ilmari Paukku, joka oli pikakiväärin ampujana, haki sopivan ampumapaikan ja laski muutaman sarjan marssirivistöön, joka pysähtyi ja hajaantui antaen meille aikaa suorittaa muita tehtäviä.

Saavuttuamme Viisjoen Harjukylään oli 8. Rajakomppania siellä asemassa valmiina

taisteluun. Me jatkoimme matkaa kansakoulun maastoon, jossa tapasimme meidän Salokylässä olleen aliupseerivartiomehien. He olivat vetäytyneet sieltä Viisjoelle johtavaa kangastietä pitkin ja ilman tappioita.

Näin oli joukkue taas koossa. Levähdimme hetken ja kuivailimme jalkineitamme ja vaatteitamme tulipalojen loisteissa. Sitten saimme määräyksen jatkaa matkaa Viisjoen yli ja asettua asemiin

vakseltaan meillekin ja ylikin, mutta taistelu edessä tuntui enemmän painavan mieltä.

Päivä alkoi jo hämärtää kun taistelu edessä alkoi heiketä. Se oli kestänyt parin tunnin verran.

Meillä ei ollut tilanteesta mitään tietoa. Aavistimme vain, että 8. Komppania olisi jättänyt asemansa.

Odotellessamme alkoivat miehet hermoilla. Lähetimme kaksikin lähettä, *Tauno Nännimäisen* oikealle ja *Kus-*

Kansakoulun rauniot Metsäpirtissä vuonna 1941

SA-kuva

maantien länsipuolelle joki uomasta nousevalle harjanteelle.

Viisjoen silta oli räjäytetty rikki ja lepäsi joen pohjassa. Pääsimme sillan jätteitä hyväksikäyttäen joen yli. Erotuamme maantiestä vasemmalle alkoi Harjukylässä kiiivas taistelu koko 8. Rajakomppanian lohkolla.

SEKAVAA

Puhelinyhteyksien puuttuessa ja tilanteen ollessa sekaisin lähti väpeli Jormo kirkonkylään saamaan vähän kokonaiskuvaa. Rajakersantti Karonen otti nyt joukkueen johtoonsa ja määräsi tämän kirjoittajan joukkueen varajohtajaksi. Kaivoimme itsellemme ampuma-asemat ja kauhulla kuulostimme Harjukylässä käytävää taistelua. Kranaatteja tuli har-

taa *Eevan* vasemmalle, otta- maan yhteyttä toisiin joukkoihin. He palasivat hetken päästä ja ilmoittivat, etteivät löytäneet ketään. Sitä vastoin *Eeva* sanoi kuulleensa Viisjoen sillan kohdalla ajoneuvojen kolinaa, mutta pimeän takia ei voinut sanoa, olivatko ne omia vai naapurin ääniä.

Tässä vaiheessa oli venäläisen tykistö lopettanut ampumisensa Tapparin suunnalta, mutta Korosaaren kiintopatterit tulittivat sitä enemmän Viisjoelta kirkonkylään johtavaa maantietä. Eräs näistä keskityksistä jäi lyhyeksi ja osui aivan meidän asemiimme. Luulimme jo tuomiopäivän tulleen, mutta kun se oli ohi, huomasimme ettei meistä kukaan ollut edes haavoittunut.

Silloin Karonen sanoi:

— Nyt lähdetään!

Olimme viipyneet näissä asemissa jo liian kauan. Emme voineet käyttää perään-tyessämme enää maantietä, sillä se oli veli venäläisen käytössä, vaan meidän oli tarvottava läpi metsien märässä lumisohjossa ja pimeässä. Lisäksi meillä oli vähän kiire, jotta ehtisimme ennen naapurin kirkonkylälle, mikä sitten onnistuikin. Syy tähän kiireeseen johtui siitä, että me jouduimme menemään maantien poikki ja se ei olisi onnistunut jos naapurin kärki olisi ehtinyt ennen meitä.

Ylitettyämme maantien Sutelän kylän eteläreunassa ennen aukeaa ja päästyämme kyläläukealle olivat kaikki kylän rakennukset tulussa. Se oli kaamea näky.

Erään talon pihassa oli suuri sika palanut osittain ja liekö ollut sokea koska kiersi ympyrää ja huusi. Siviilien äkkilähtöä kirkonkylästä kuvaa se, että eräs Haapasaaren emäntä haavoittui kuolettavasti omassa sängyssään ja samasta talosta meni hevonen tallissa.

Erään talon kellarin edessä oli 60 litran maitotonkka täynnä vastalypsettyä maitoa jäähtymässä lumessa. Kulkiesamme siitä ohi useimmat joiivat tonkan reunasta maitoa ja hyvää se tekikin, sillä emme olleet koko päivänä saaneet mitään suuhumme.

Kirkon luona yhtyivät Tapparista tuleva ja Hatakanmäeltä tuleva maantie. Noin kilometrin päästä Osuuskaupan luota eroaa toinen tie Rautuun ja toinen Taipaleen lossille.

Päästyämme edellisten teiden risteykseen vetäytyivät 9. Rajakomppanian jälkijoukot juuri Hatakanmäen suunnasta. Muutamia hajalaukauksia kuului seuratalon suunnalta, mutta tykistö tuli oli lähes tyystin loppunut.

OSASTO KOKOONTUU

Metsäpirtin osasto kokoontui iltayön tunteina Koselan kylän pohjoispuolelle, Hopeasepän pajan luona olevaan maastoon. Saimme pienen tauon,

jonka aikana oli tilaisuus tavata toisilla lohkoilla olleita saman pitäjän miehiä ja kertoilla päivän tapahtumia sekä täydentää varusteita. Minäkin sain Rätti-Mikolta ehjät päällyshousut rikkinaisten tilalle.

Käskynjoissa sai 9. Rajakomppania tehtäväkseen miehittää Umpilammen linjan asemat ja 8. Rajakomppania jäi aseisiin Koselan kylän pohjoisreunaan kahden puolen Taipaleen lossille johtavaa maantietä. Oma joukkueemme sai tehtäväkseen järjestää etuvarmistuksen Umpilammen linjasta kilometrin päähän Viisjoelle johtavan tien kahden puolen Lamminkankaalle.

Päästyämme meille määrättyyn paikkaan rupesimme kaivamaan ampumakuoppia. Maa oli vähän jäässä, joten kaivaminen niillä vehkeillä oli muun väsymyksen päälle hidasta.

Äkkiä edestä ja oikealta räpähti käsituliaseiden tuli. Vastasimme tuleen ja aloimme käskyn mukaan irrottautua.

UUSI TEHTÄVÄ

Tultuamme komppanian luo Umpilammen linjalle tuli komppanian päällikkö luutnantti Suurkari ja määräsi partion ottamaan yhteyttä Palkealassa taistelevaan Er.P 6:een. Partion johtajaksi tuli rajakersantti *Määttänen*. Minäkin jouduin tämän kaksiryhmäisen joukon mukaan, jonka toisen ryhmän johtajana oli *Toivo Ahtiainen*.

Miehet olivat poikki — oli rehkitty lähes vuorokausi ilman ruuan murenta. Päällikkö ei kuitenkaan voinut järjestää lepoa eikä ruokaa.

Kun ei "virallista" ruokaa ollut yritimme keräillä taloista jotakin suuhumme.

Koko taivaanranta oli punaisena tulipalojen johdosta aina Rautuun ja Kivennavalle niin pitkälle kuin silmä kantoi. Niiden valossa ylitimme Viisjoen Salmen myllyn kohdalla. Maantiesilta oli räjäytetty, mutta me ylitimme joen myllyn sulkua myöten. Suojeluskunnan talo oli myös räjäytetty, samoin puolustuslai-

toksen varasto.

Osuuskaupan kohdalta tie erkani Rautuun.

Etenimme avomuodostelmassa kahden tunnustelijan kulkieksa edessä. Vasemmalla olleen aukean kohdalla tunnustelijana ollut alikersantti *Väinö Orava* varoitti meitä vasemmalta lähestyvistä vihollisista kyyristyen itse maantien ojaan.

Naapuri lähenei kiväärit kainalossa ketjussa noin sadan metrin päässä suuntana tie, josta meidän oli kuljettava ja jonka oikealla puolella oli aukea maasto ja joki.

Pelotti. Päätimme joka tapauksessa jatkaa matkaa — jos naapuri avaisi tulen taistelulisimme maantien penkalla viimeiseen asti.

Viisjoen kylää ja silta rauhan aikana

Liekö tulipalojen kajo ja palosta lähtevä savu hämännyt vihollisen niin ettei se huomannut meitä tai sitten se luuli meitä omikseen — joka tapauksessa pääsimme onnellisesti ohittamaan sen.

Raajun kylään päästyämme poikkesimme Tuokkoniemeen Suvannon rantaan eräeseen taloon, jossa keitimme saikat.

Raajun mäen alta erosi kaksi tietä, toinen Riiskan kautta Petäjärvelle ja toinen Rautuun. Noustuamme Raajunmäen päälle, jossa sijaitti *Jalmari Lampun* talo, oli talon pihalla olevilla sotilailta kiireistä touhua — olivat aivan kuin johonkin lähdössä. Saimme luutnantti *Tauno Viiriltä*

kuulla, että suurin osa tiestä, jota olimme kulkeneet, oli vihollisen hallussa. Hän lähetti miehiä etuvarmistukseen Joussein suuntaan.

Raajusta partio jatkoi matkaa ensin jonkin matkaa Rautuun johtavaa tietä ja poikkiesi sitten vasemmalle Palkealan suuntaan.

Palkealassa oli käyty koko päivän kiivaita taisteluita. Saavuttuamme kylän reunaan mäen alle olivat siellä taistelevat joukot juuri vetäytymässä pois. Tehtävän suoritettuaan lähti partiokin paluumatkalle.

Palasimme samaa tietä takaisin Raajuun, jonne päästyämme Viiri ilmoitti, että meidän suunniteltu paluutiemme oli kauttaaltaan vihollisen hallussa. Samalla hän neuvoi

meille toisen paluutien Lapinlahden kautta.

Kierros oli mielestämme kovin pitkä, mutta muutakaan vaihtoehtoa ei ollut. Oli jo pimeää kun lähdimme Raajusta. Luutnantti Viiri järjesti meille autokyydin Lapinlahteen. Lapinlahden kohdalla Suvannon rannassa oli mies veneineen ja soui meidät kahdessa erässä yli. Sitten kävelimme Haparaisten koululle. Siellä meidät otti vastaan kovin ystävällisesti kapteeni *Eino Müller* joka järjesti meille koululla kunnan ruokailun ja sen jälkeen hevoskyydin Taipaleelle Viilakkalan kansakoululle, jonne saavuimme toisen sotayön aamutunneilla.

SISSI-TOIMINTAAN

Toiset Metsäpirtin osaston miehet olivat Umpilammelta lähden jälkeen viivytysskahoita käyden vetäytyneet Taipaleenjoen yli Terenttilään ja sieltä edelleen Vilakkalan kansakoululle, missä heille oli luvattu muutaman päivän lepo. Lepo jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä jo kolmannen sotapäivän iltana joutui lähes kaksi joukkuetta lähemään partioon.

Metsäpirtin osaston nimi muutettiin myöhemmin Metsäpirtin Rajasisseiksi. Osaston tehtäväksi tuli sodan alkuvaiheessa jatkuva partiointi sekä vastaiskut, minkä johdosta mieshukka muodostui tavallista suuremmaksi.

Taistelujen jatkuessa tulivat Metsäpirtin osaston miehet tunnetuksi rohkeudestaan ja neuvokkuudestaan etenkin partiorekillä, joihin heillä oli etuna kotiseudun paikallistuntemus.

Yhdessä taistellen Taipale kesti. □

Taipaleessa odotti väsyneitä miehiä huolto

SA-kuva

Joukkosidontapaikka Taipaleessa otti vastaan Metsäpirtin taistelijat

SA-kuva

Neuvostovakoilun mittava ja merkityksellinen historia-teos, joka ensi kerran tuo julkisuuteen tietoa monista jännittävistä ja salaperäisistä näytelmistä vuosikymmenien takaa aina nykypäiviin saakka.

- Teos on sidottu
- Kovakantinen
- Suuri sivukoko (180 x 255 mm)
- 304 sivua
- Kaunis ja selkeä painoasu
- Ov76,-
- (Vapaussarja n:o 7)

Teoksen mielenkiintoisia aiheita ovat mm.:

Opritsinasta Ohranaan ● Pohjolan sekava vyyhti ● Suomen punakaarti Ruotsissa ● Läskikapina ja Jahvetti Moilanen ● Punaupseerit ja etapit ● Sotilaslinja ● Suuri vakoilujuttu ● Eversti Ginken ja emigrantit ● Naisvakoilijoita ● Vakoilua Lapissa ● Lähetystön salaisuudet ● ”Rauhan ja ystävyyden seura” ● Salaista sotaa ● Lapuan patruunatehtaan johtajan murha ● Petsamon vakoilujuttu jne ...

Kustannuspiste Oy ● Pohj. Rautatiekatu 15 A, Hki 10. Puh. 90-407 465

TILAUSKORTTI

KYLLÄ! Lähettäkää minulle postiennakolla hintaan 76 mk Veijo Varjon teos **MIEHET PIMEÄSTÄ** – **NEUVOSTOVAKOILU SUOMESSA**. Mikäli en ole tyytyväinen teokseen, niin minulla on 8 päivän palautusoikeus.

Kustantaja maksaa teoksen postitus- ja lähetyskulut.

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postitoimipaikka -ja numero _____

Allekirjoitus _____

Lähettäkää minulle lisäksi ilmaiseksi ja sitoumuksetta Kustannuspisteen Vapaussarja 1-10 esitemateriaalia (rasti ruutuun - kiitos!)

PL 166
00003 HELSINKI 300

KUSTANNUSPISTE
Tilaajapalvelu

Vastauslähetyks
Hki 25/Lupa 537

Kustannus-
piste
maksaa
postimaksun

kirje

SA-kuva

ROVANIEMI PALAA

Jääkäripataljoona 3:n saapuessa Kemijoen sillan läheisyyteen roihusi Rovaniemi kauttaaltaan tulipalojen vallassa. Saksalaisten suorittamat räjäytykset tehostivat näytelmää.

Pataljoonamme komppanioista oli luutnantti *Olavi Venesojan* 1.Jääkärikomppania etumaisena edeten aivan sillan eteläisen pään tuntumaan. Kolmas Jääkärikomppaniani seurasi edellistä niin että alkupäämme oli noin 200 metrin päässä sillasta.

Istuin komppanian alkupäässä ojan reunalla savuketta poltellen, kun valtava räjähdys vapisutti koko tienoota. Rautaa lensi vonkuen ylitsemme. Sillan suunnasta tuleva ilmanpaine löi vielä silläkin etäisyydellä rajusti ja puut taipuivat kuin pyörremyrskyssä.

Pahaa aavistaen lähdin parin lähetin kanssa kävelemään lähemmäksi siltaa, jolloin näimme valtavan hävityksen koko laajuudessaan.

Kauppala roihusi kiihtyvällä voimalla tulen vallassa. Äskeinen jättiläispaukku oli romahduttanut lähes 700 metriä pitkän Kemijoen teräksisen maantiesillan. Sillan jäännöksistä oli kuitenkin osa veden yläpuolella.

Joen pohjoisrannalla olivat saksalaiset. Meillä oli edessä vaikeakin vaikeampi vuolaan joen ylimeno. Mitään muuta mahdollisuutta ei ollut kuin

Aseveljiä vastassa JÄÄMEREN- tiellä

JATKOA ED. NO:STA

Nopean etenemisen edellytys olisi ollut ajoneuvojen saaminen joukkojen mukaan. Tätä varten oli elintärkeää yrittää saada Lapin lukuisten jokien yli johtavia siltoja ehjinä käyttöön.

Tässä ei kuitenkaan hyvistä yrityksistä huolimatta yleensä onnistuttu. Saksalaiset, sodankäynnin ammattilaiset, hoitivat asiansa hyvin.

Kaunispään tunturin puolustajat heittäytyivät suorastaan ylimielisiksi ja ajoivat autoillaan ulos saartorenkasta.

EINARI JÄNTTI

yrittää yli sillan jäännöksiä pitkin. 1.Jääkärikomppanialle tuli tuo tehtävän vaikein ja vaarallisin osa. Yön pimeyden suojaamana se joutui ensimmäisenä menemään yli

YLIMENO SYNKÄSSÄ YÖSSÄ

Kärkikomppaniana yli joen lähtevä Venesojan komppania jätti pyöränsä rantamaastoon noutaakseen ne sieltä myöhemmin. Pitkänä jonona lähti komppania liikkeelle madellen pitkin alas romahtaneita siltapalkkeja. Öinen pimeys vaikeutti heidän jo muutoinkin vaikeaa ja äärimmäisen vaarallista kamppailuaan, jossa otteen irtoaminen tai tasapainon menettäminen olisi aiheuttanut suistumisen vuolaana alla virtaavaan syvään Kemijokeen. Me sivusta seuranneet voimme vain sydän kylmänä kuvitella, miten uuvuttava ja hermoja raastava tehtävä oli.

Sitten tuli uusi paukku!

Meidän lähtörannalla olevien korviin kantautui sillan pohjoispään luota veturin puuskutus ja rautatievaunujen kolina. Samalla sieltä näkyi liikkuvia valojoja. Arvasimme, että saksalaisilla on taas jokin pirullinen jekku tekeillä — mutta mikä?

Vastaus tuli pian ja näky-

västi: koko sillanpään tienoo leimahti valoisaksi ja samalla kuului järjestyttävä räjähdys.

Mitä oli tapahtunut? Miten oli käynyt Venesojan kompanialle?

Kärkijoukkue oli räjähdys-hetkellä ollut jo vastarannalla saksalaisten kaivamisissa taisteluhaudoissa, mutta kompanian koko muu osa killumassa virran yläpuolella pitkin sillan jäännöksiä. Siinä vaiheessa olivat saksalaiset vetäneet tavaravaunujonon sillan pohjoispäähän räjäyttäen siinä koko ammuksilla ja räjähdysaineilla lastatun vaunuletkan.

Veturi oli suistunut kyljelleen ratavallin viereen, jossa se pihisi ja puhisi uhaten räjähtää millä hetkellä tahansa.

Sillan jäännösten seassa ponnisteleva kompania oli ollut suistumaisillaan virran vietäväksi. Komppanian päällikkö kertoi pudonneensa vyö-täistä myöten veteen, mutta saaneensa viime hetkellä pitä-vän otteen jostakin.

Maihin ehtineelle kärki-joukkueelle oli elämänarvoinen onni, että vastarannalla sattui olemaan kaivettuja taisteluhautoja, joihin joukkue saattoi suojautua. Jääkärit sel-

visivät paukusta tilapäisellä tajuttomuudella.

Etelänpuoleisella rannalla oli samanaikaisesti käynnissä vilkas lankkujen, parrujen ja muun sopivan materiaalin etsintä ja kokoaminen sillan läheisyyteen. Pian ulottuivat juoksulankut vastarannalle saakka. Kovin kapea tuo polku oli, mutta pyörät olalla ja kieltä keskellä suuta pitäen vältyimme putoamasta märkään elementtiin.

YRITETTIIN KAAPATA KITISEN SILTA

Ohitimme aikanaan Sodankylän ja olimme lähestymässä Kitisenjokea tunti tai pari ennen iltapimeän alkamista. Siinä vaiheessa ajoi komppaniani jälleen pataljoonan kärki-komppaniana.

Matkaa joen yli johtavalle maantiesillalle oli enää noin puolisisentoista kilometriä, kun kärkijoukkue törmäsi saksalaisten jälkijoukkoon ja taistelu alkoi. Samalla alkoi myös saksalainen tykistö ampuu melko kiivaasti. Komppanimme pääosakin maastoutui.

Eräs jääkäri heittäytyi vatsalleen ojan pohjalle. Siellä oli kuitenkin naamioitu miina, joka räjähti jääkäriin vatsan alla. Jääkäri kuoli heti. Näppärä surmanloukku!

Komppania levittäytyi taisteluun, joka jatkui läpi yön. Emme päässeet eteenpäin. Vasemmalta niityn ympäri kiertäen yritimme koukkaustakin, mutta pimeässä se jäi liian suppeaksi ja lähettämäni koukkausosasto palasi takaisin törmättyään vihollisasemien oikeaan siipeen. Keski- ja aamuyön ajaksi taistelu muuttui tavanomaiseksi laukaustenvaihdoksi, mutta päivän alkaessa sarastaa alkoi komppanian hyökkäys.

Maantien oikealta puolelta, jossa oli kolmen joukkueen muodostama painopiste, alkoi pian kuulua huutoa:

— Sakut vetäytyy! Ne juoksee taaksepäin!

Joukkueet lisäsivät vauhtia pysyäkseen saksalaisten kinteillä.

Muistin, että edessä on Kitisen maantiesilta. Jos sen saisi ehjänä, ei pääsisi toistumaan Kemijoen ylimenon hankaluus!

Lähetit perässäni juoksin reservijoukkueen luo:

— Äkkiä pyörille ja takaa-ajoon! Saksalaisia ei saa päästää sillalle!

Samalla jatkoin komentoryhmäni kanssa pyörillä täyttä vauhtia eteenpäin joukkuetta odottelematta.

Kärkipartio on saavuttanut Rovaniemen

SA-kuva

Ounaskosken silta Rovaniemellä on poikki

Pohjanhovin pohjaa
SA-kuva

Tuo törmäily oli vähällä muodostua viimeiseksi niin minulle kuin taistelulähteillekin.

Kaikki saksalaiset eivät olleetkaan vielä irtautuneet. Ehdittyämme niittyaukean kohdalle he avasivat konekivääritulen meitä vastaan. Emme ehtineet ajatella mitään kun sukelsimme vasemmalla olevaan loivareunaiseen ja matalaan ojaan pyörien jäädessä kyljelleen maantielle.

Konekivääreitä oli vastakkaisessa metsänreunassa kaksi, yksi kummallakin puolen tietä. Vilkaisin taakseeni. Lähetit olivat vatsallaan ojan pohjalla kuten minäkin. Takaa-ajoon lähtevän joukkueen alkupää oli työntymässä metsästä tielle, mutta huomattuaan tilanteen ja saatuaan luotisuihkuja sinnekin pojat maastoutuivat.

Säkenet sinkoilivat maantien pinnasta. Tilanne ei tuntunut lainkaan mukavalta. Matalan ojan pohjalla oli hankalat oltavat luotisuihkujen pyyhkiessä muutaman kymmenen sentin päässä ylitsemme. Luotikuurojen välillä yritin varovasti kypärän reunan alitse tirkistellen seurata tapahtumien kulkua, mutta usein oli pää vedettävä niin nopeasti alas, ettei ehtinyt edes kunnolla kurkistamaan.

SILTA LENSII ILMAAN

Oikealla hyökkäävät joukkueet jatkoivat etenemistään ja uhkasivat katkaista piinaajiltamme vetäytymistien. Näiden oli lähdettävä hyvän sään aikana ja piiskaava tuli loppui yhtä äkkiä kuin oli alkanutkin.

— Jokohan ne helvetin kurnuttajat lopultakin häipyivät... kuulin takanani jonkun lähetin ajattelevan ääneen.

Häipyneet olivat. Pääsimme nousemaan ojasta. Huisutin odottavalle joukkueelle lähtömerkin ja pojat pääsivät nyt painumaan sakujen perään.

Myöhä tapasi sittenkin. Kitinen siltoineen häämötti jo metsän läpi melkein kärkijoukkueen nenän edessä, kun

Siitä vain yli!

rauhassa loppuun asti.

Tässä Kitisen taistelussamme menetimme muutamia jääkäreitä ja jonkun ryhmänjohtajan sekä kaksi joukkueenjohtajaa, joista toinen oli luutnantti ja toinen ylikersantti.

TURPIIN TULI VUOTSOSSAKIN

Kovempi ottelu sukeutui Vuotson pohjoispuolella. Siellä joutui tuleen kertaheittolla kolme jääkäripataljoonamme — eikä sittenkään tie auennut.

Saksalaisten tiedettiin olevan lujassa kenttälainoitetussa puolustusasemassa Jäämerentien molemmin puolin. Tukeva vahva tykistö oli sijoitettu osittain maantien varrelle ja osittain Naattanturien takamaastoon.

Päästäksemme eteenpäin olisi meikäläisten murrettava erittäin edullisessa maastossa olevan vihollisen puolustus. Tulokseen pääsemiseksi oli ainoana toimintamahdollisuutena rintamahyökkäys. Operaatioon osallistuivat JP 2, JP 3 ja JP 4. Etenemismaastona

Vuotsossa oli saksalaisilla suuri huoltokeskus

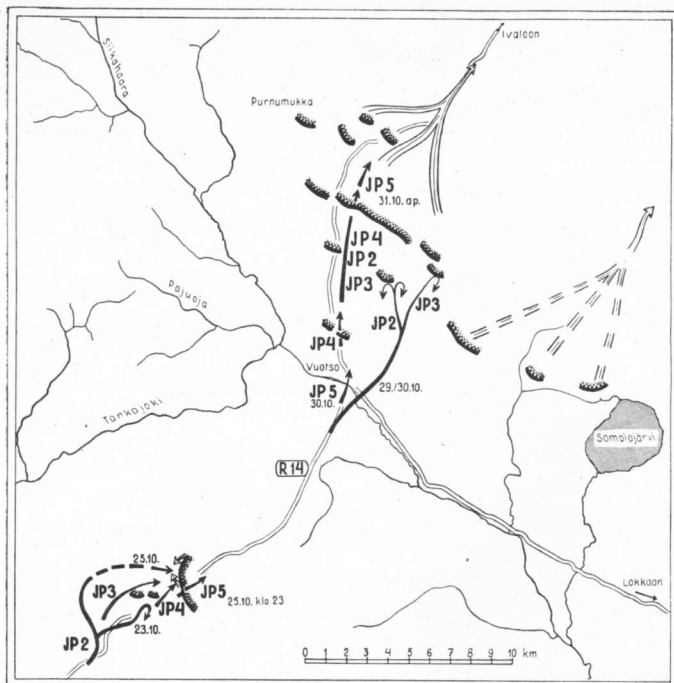
kuului ankara paukku. Kitisen maantiesiltaa ei ollut enää olemassa. Se oli romahtanut veteen samaan tyyliin kuin pitkä Kemijoen silta.

Jo koetulla tavalla löytyi kuitenkin tässäkin tapauksessa keino joen ylimenoon. Lank-

kuja ja parruja ei tosin ollut, mutta metsässä oli kasvavia puita, joista juoksupuut sillan jäännösten päälle saatiin. Onneksi saksalaiset eivät jääneet kykkimään joen vastakkaiselle rannalle, joten saimme suorittaa siltatouhume kaikessa

oli maantien itäpuolella oleva metsäinen alue.

Alkumenestys oli hyvä. Hyökkäys sujui pimeyden sekä vaikeakulkuisen maaston aiheuttamista hankaluuksista huolimatta suunnitelman mukaisesti, kunnes kohtasimme

Vuotson taistelu suomalaisten näkökulmasta

Eteenpäin yli Kaunispään

SA-kuva

tunturimaastossa olevat puolustusasemat. Niissä saksalaiset taistelivat sisukkaasti.

Etulinjassa hyökkäsivät Jääkäripataljoonat 2 ja 3. Jääkäripataljoona 4 oli toistaiseksi reservinä. Ainakin JP 3:n kaistalla onnistuimme valtaamaan saksalaisten etumaiset pesäkkeet, mutta sitten hyökkäyksemme tyrehtyi. Samoin näytti käyneen myös JP 2:n alueella.

Siihen saakka ampui etulinjan pataljoonia myös saksalainen tykistö, mutta tunkeuduttuamme etumaisiin aseisiin olimme vihollisen kanssa jo niin lähekkäin, että tykistön oli vaiettava. Se seikka ei meitä kuitenkaan auttanut vä-

hääkään, sillä sitä raivoisammin kohdistui meihin vihollisen jalkaväen ja runsaan kranaatinheittimistön keskitetty tuli. Tappiomme kasvoivat.

Reservinä ollut JP 4 lähti sitten liikkeelle pyrkien luonnollisesti iskemään vihollisen sivustaan. Sekään ei ratkaissut taistelua eduksemme. Saksalaisten puolustus oli liian vahva, tulivoima tykistöineen kaikkineen liian tehokas. Sitä vastaan meillä ei ollut mahdollisuutta saada riittävää raskasta tulta.

Jääkäripataljoonien täytyi luopua taistelun jatkamisesta. Ne irtautuivat ja vetäytyivät takaisin Vuotsoon. Vielä paluumatkalla saksalainen tykis-

tö saatteli meitä Lokan tielle saakka.

Seuraavana päivänä saksalaiset vetäytyivät omia aikojaan. Tie jääkäreille oli taas toistaiseksi avoin.

KUJANJUOKSU KAUNISPÄÄLLÄ

Lähestyimme Kaunispäätä. Tunturin laella oli saksalaisilla lujat asemat. Ainoa mahdollisuus karkoittaa heidät oli koukkaus selustaan.

Koukkauksen suorittajaksi joutui Jääkäripataljoona 3. Kiersimme metsiä pitkin kaukaa tunturin länsipuolitse ja pääsimme maantien varrelle sen pohjoispuolella.

Saksalaisten oli nyt toimitettava. He suuntasivat tykkiensä tullen pataljoonaamme vastaan ja valmistautuivat murtautumiseen. Vahvasti moottoroituja joukkoja kun olivat, lastasivat he tunturilla olevan väkensä ajoneuvoihin ja sijoittivat suuriin ja voimakkaisiin kuorma-autoihin ampumavalmiiksi suorasuuntaustykkejä ja nopeita konekivääreitä. Sotainen näytelmä oli valmis alkamaan.

Lujaa vauhtia ajoneuvojonoit laskettelivat maantietä pitkin alas tunturin rinteeltä ja edelleen pohjoiseen syytäen mennessään kaikilla mahdollisilla aseillaan kranaatteja ja luoteja tien varrella asemiaan olevien jääkärien joukkoon.

Pataljoonamme vastasi tuohon hurjaan tulitukseen kaikilla aseillaan. Emme kuitenkaan olleet onnistuneet katkaisemaan kolonnan tietä miinoilla tai räjäyttämällä, joten autorivistön hurja syöksy onnistui. Selvittämättä jäi, kärsivätkö saksalaiset läpimurroksaan tappioita.

Veronsa se ottelu vei Jääkäripataljoona 3:n riveistäkin. Useita kaatuneita ja haavoittuneita joutuivat taistelutoverit korjaamaan pois taistelualueelta. Tie Ivaloon oli kuitenkin avattu.

JATKUU SEUR. NO:SSA

KASKU KIERTÄÄ

SAVOLAISTA

Äiti kehottelee viisivuotiasta poikaansa syömään lautasensa tyhjäksi ”jotta saisi sievän morsiamen”.

Tähän savolaispoju äitiinsä vilkaisten:

— Eipään tuo ootainna isäkää kovin monasti laotastaan puhistoo...

PAPPOJEN PUHEITA

Papat muistelevat nuoruuttaan.

— Muistatkos, kun nuorena aina kävimme siellä Luhtikylän tyttöjen aitoissa?

— Muistan, muistan — mutta sitä en oikein muista, mitä varten...

Erkki Holkeri, Lahti

SELVÄ TAVARAMERKKI

Ruokatavaramyymälässä.

— Saanko kilon valtionyhtiösillä.

— Mitäs se sellainen silli on...?

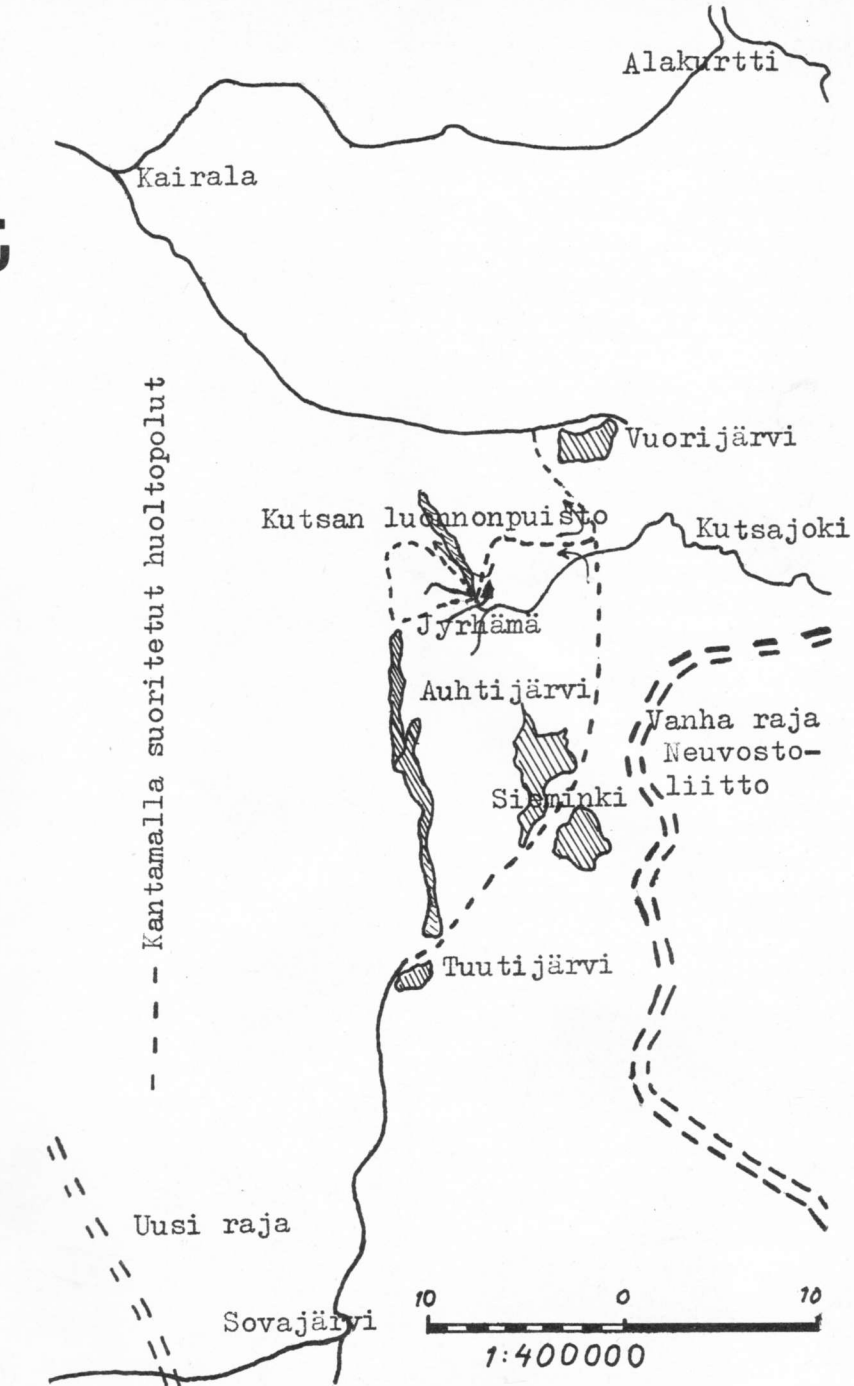
— Tietenkin päättöntä!

Töpinät touhusivat Sallan erämaissa

*Pohjoisissa erämais-
sa ei huollon suori-
tuskaan sujunut oh-
jesääntöjen mu-
kaan.*

*Vain terve järki,
sisu ja kekseliäisyys
veivät muonat ja
munitsuunit perille
korpitukikohtiin.*

*Välillä piti kolon-
nan johtajan ottaa
komento Lännen
malliin, mutta myö-
hemmin ei asiasta
kaunaa kannettu.*

Huollon väyliä erämaassa

Aarne Airimo, "Piki-Pekka",
kaatui everstiluutnanttina
Ihantalassa 21. 7. 1944.
Tässä hän neuvottelee
6.D:n komentajan kenraali
E. Vihman kanssa SA-kuva

vietettiin juhannusta vielä rauhan merkeissä. Sodan alettua ylitettiin väliaikainen raja ja huollolle riitti vielä maantietä Sovajärven kautta Tuutijärvelle.

TORNIONLAAKSOSTA lähdettiin jatkosotaan ja ko-
measti mentiin junalla Kemi-
järvelle saakka. Sieltä harjoit-
eltiin jalkamarssia Joutsijär-
ven, Karhujärven ja Hautajär-
ven kautta Kallunkiin, jossa

Mutta siellä loppui maantie — ja tarkoin. Pataljoonamme III/JR 54:n komentaja majuri Airimo — lempinimeltään Piki-Pekka — määräsi tämän kirjoittajan yksinään tutki-
maan Tuutijärveltä kartan mu-
kaan pohjoiseen vievää pol-

kua ja ottamaan selvää saataisiinko siitä vähällä vaivalla kärrykelpoinen tie.

Kuljeskelin siellä pari tuntia ja tulin takaisin kertomaan majurille, että ensi alkuun tarvittaisiin vähintään rykmentti ryssiä ja junalastillinen dynamiittia. Piki-Pekka määräsi vielä jonkun tiemestarinkin tutkimaan samaa asiaa, mutta ilmeisesti tulos oli sama, kos-

marssia polkuakin pitkin, kun maantietä oli jo harjoiteltu noin 170 km.

HUOLTO ON LUJILLA

Siemingistä matka jatkui kohti pohjoista ja ylitettiin Kutsajokikin tavoitteena Vuorikylä. Huoltomatkat Tuutijärvelle pitenevät ja pitenevät. Heinä-

Kärrytie on auttamattomasti lopussa

Kantohevosilla eteenpäin

Sallan Vuorijärven koskematon rantaa

Purilas on kantosatulaan verrattuna jo huomattava edistysaskel

ka kärryt jätettiin Tuutijärvelle ja hevosista tehtiin kantoeläimiä, joilla koetettiin pataljoonan huolto saada luistamaan. Kantosatuloita ei tunnuttakaan, mutta tyhjiä patjapusseja löytyi ja niihin lastattiin muonat ja pataljoonan varusteet. Pussit poikittain hevosten selkään ja niin lähdettiin joukkojen perään Siemingin suuntaan. Ja mikäs oli

kuun helteet myös haittasivat huollon toimintaa sekä se tosiaan, että suomalainen hevonen osoittautui uskomattoman heikoksi kantojuhdaksi varsinkin vaikeissa maasto-olosuhteissa. Näimme, miten aseveli saksmanni kannatti muulin selässä jopa 250 kg:n kuormia ja meikäläiselle juh-dalle oli 50—60 kg usein liikaa. Kerrankin meille tarjot-

tiin Tuutijärvellä tuhansia kannanmunia vietäväksi joukoille monen kymmenen kilometrin päähän, mutta sain puhumalla munat vaihdetuksi savustetuiksi siiankylijiksi, joskaan näidenkään maku ei parantunut vuorokauden aikana hevosen hiksissä kyljessä heiluvassa patjapussissa. Munista olisi jäänyt vain murheellinen muisto.

Vähän ennen Vuorikylää pataljoonan talousupseeri luutnantti Taisto Koivunen ilmoitti, että pataljoonan huoltotie lyhenee huomenna huomattavasti, koska EKM on siirretty länteen Jyrhämäjärven rannalle eikä sinne ole matkaa kuin noin 30 km. Muona ja varusteet oli kuljettu sinne vesiteitse. Tykistö oli lisäksi luvannut meille 50 kantohevosta avuksi.

Vasta nyt, tätä kirjoittaessani, tulee mieleen kysymys, mitä varten tykkimiehet ja -hevoset oikeastaan kuljivat meidän jalkamiesten matkassa, vaikka yhtään tykkiä ei oltu sitten Tuutijärven nähtykään. Ilmeisesti he saivat putkensa vasta sitten, kun maantieteyhteys Vuorikylä—Salla saatiin haltuun. Tekivät kai omia valmistelujaan.

Aamulla anivarhain oli 150 hevosta ja 152 miestä sovitulla paikalla avaamassa uuden reitin. Talousupseeria ei paikalle ilmestynyt eikä tykistön vänrikki suostunut ottamaan vastuuta matkasta. Niin täytyi minun, kersantin ja pataljoonan huoltoaliupseerin ottaa vastuu ja lähteä vetämään porukkaa. Ainoana ohjeena oli kovin heikko kartta, oma kompassi sekä vihje, että maassa näkyvän mustan puhelintapsin toisen pään pitäisi olla Jyrhämässä.

HANKALAT PAIKAT

Maasto ei alussa ollutkaan vaikeata, mutta noin puolivälissä tuli vastaan kanjoni, jolla oli niin jyrkät reunat, että hevoset laskivat alas perätyryä. Kanjonin pohjalla oli 3—4 metriä leveä järvi, jonka nimi on unohtunut, ja se oli pohjattoman syvä.

Haimme kahluupaikkaa, mutta sellaista ei löytynyt. Niin lisäsimme ilmeisesti puhelinmiesten rakentamaan kaksi—kolme honkaa käsittävään ylikulkutelaan joitakin honkia ja levitimme päälle turpeita. Näin hevosetkin saatiin mukavasti yli.

Loppumatkalla aurinko paistoi ensin niskaan, sitten vasempaan poskeen ja lopulla suoraan silmiin. Meille selvisi, että tapsi oli ilmeisesti vedetty suurelle mutkalle. Jyrhämän huoltopaikka löytyi kuitenkin lopulta ja niin kuitattiin tavarat, jaettiin ne 150:een kasaan ja lastattiin hevosten selkään. Yksi kasa jäi kuitenkin kentälle ja kun laskin hevoset, niin yhtä puuttui niistäkin. Tiedusteluuni vastasi joku hevosmies varovasti, että puuttuva hevonen ja mies ovat noin 200 metrin päässä piilossa, mutta että mies on pahalla tuulella ja ottaa nokkaunia.

Löysin miehen osoitetusta suunnasta. Kun herättelin häntä, pimahti mies pystyyn, sieppasi kiväärinsä, kirosi ja lupasi tehdä minusta kerralla selvän. Varoitin häntä liian herkstä ampumisesta ja näytin, että parabellumini riippuu niskahihnasta paljaana kuppeillani. Tämä rauhoitti miehen, joskin urho uhkaili vielä näyttävänsä kummia kunhan tullaan kotiperän raitilla vastakkain.

Ja melko kummia ne todella olivatkin.

Kun ikäluokkamme keväällä 1942 kotiutettiin, hän kutsui minut lottien, seurakunnan ja kunnan järjestämissä tervetuliaisjuhlissa Sieppijärven koululla nurkan taakse. Luotin edelleen bellumiini ja niin sitä mentiin. Nurkan takana mies kaivoi kuvettaan ja sieltä ilmestyi — jaloviinapullo. Lisäksi hän esitti, että rintamaaikaiset erimielisyydet unoh-

dettaisiin, mikä tehtiinkin reilulla kädenpuristuksella.

KONSTEILLA KORVEN LÄPI

Lähdimme Jyrhästä paluumatkalle ja noin kilometrin päässä määräsin lepo- ja ruokailutaun. Tutkin sen kuluessa karttaa kannon päässä ja uskoin takaisin päästävän paljon lyhyempää tietä, jos aamuinen mutka oikaistaan. Varoiksi kutsuin vielä erään tuntemani poromiehen *Eeti Koivuniemen* luokseni ja tiedustelin häneltä, missä päin maailmaa mahtaa olla se aamulla vahvistamamme silta. Hän katsahti puiden oksiin — aurinko kun oli mennyt pilveen — ja näytti suunnan, joka täsmäsi tarkoin kompassi- ja karttaviisauden kanssa.

Paluumatkaa lähdettiin jatkamaan. Ilmoitin karavaanille, että menen yksinani edellä reittiä tiedustellen ja ammun aina silloin tällöin yhden laukauksen, joka on merkinä siitä, että tie on kelvollinen. Rivistö jatkaa matkaa laukauksen suuntaan. Jos ammun useampia laukauksia peräkäin, tulee joukon pysähtyä.

Maasto oli kivipohjaista hyvin kantavaa jänkkää. Läheistyessäni erästä koivuista kasvavaa kumpua ammuin taas merkkilaukauksen, mutta silloinkin alkoi kova rytinä. Heittäydyin maahan ja — ihailin viiden hirven juoksua pois päin. Valitettavasti minul-la oli vain bellumiini ja niin jäi ruokavalio edelleen saksalaiseksi. Meitä oli varoitettu partisaaneista, mutta hirviä kummempia emme tavanneet.

Jatkoin matkaa ja sopivan ajan kuluttua saavuin metrilleen aamulla vahvistamamme ylikulkutelan päähän. Sinne saapuivat kaikki huoltoretken osallistujatkin jonkun ajan kuluttua. Tätä matkaa pidettiin ilmeisesti jonkunlaisena saavutuksena, sillä pataljoonan talousupseeri kirjoitti siitä melko seikkaperäisen raportin.

Vähitellen pataljoonamme saavutti Vuorikylän länsipuolella olevan rinteeseen ja silloin pataljoonan huolto pääsi taas

Sallan suunnan korpitie ei ole tarkoitettu raskaalle liikenteelle

käyttämään maanteitä. Tällä tiellä kyllä partisaanit pariinkin otteeseen hätyyttelivät meitä ilman vahinkoja. Jos tästä asiasta oltiin etukäteen arvelevalla kannalla, saimme jääkäriyhmän turvaksemme.

Vuorikylän valtauksen jälkeen huolto jatkui kärrypelillä Alakurtille ja Ahkio-ojalle päin. Täällä oli jo rautatiekin apuna. Tosin pataljoonamme siirtyessä Karhun aseman seudulta Tolvantojärven maastoihin jouduimme me taas turvautumaan purilaisiin, mutta kantopelit muistaakseni olivat taakse jäänyttä elämää.

Ja talven tultua oli vallan toista: pohjalaiset parireet ja kolmitakkaiset osoittautuivat ylivoimaisiksi paksussakin lumessa.

TÖPINÄSSÄ TAPAHTUI

Päämaja oli antanut määräyksen, että kaikista kolmen sodan osanottajista oli tehtävä vähintään aliupseereita.

Kotkavaarassa oli töpinämme rakentanut taas uuden saunan ja Piki-Pekkakin halusi sitä kokeilla. Hyväksi hän sen totesi. Hänen vetäessään hämärässä korsussamme alushousuja jalkaansa ovi aukeni ja sisään työntyivät meidän ystävämme *Vääräkankaan Matti*. Hän oli hyvä sotimaan ja hyvä leuoistaan, mutta hänestä ei jostakin syystä ollut tehty aliupseeria, vaikka tiedettiin hänen osallistuvan kolmanteen sotaan.

Matti veti käden päähineeseen ja tervehti:

— Ter-r-ve vaan ter-r-ve!

Tämä ei Piki-Pekasta, jota Matti ei tietenkään hämärässä

huomannut, tuntunut oikein sopivalta tervehdystavalta ja siksi hän kysäisi:

— Mikäs mies te oikein olette kun te tervehditte niin kuin aliuupseerit?

— En tiää vaan, her-r-r-a majur-r-r-i, mutta kolmas sota on menossa.

— Tehän taidatte olla humalassa, koska ette osaa puhuaakaan.

— Mulla on muutenkin vähän puhheessa vikkaa, virkkoi Matti.

Eipä kestänyt kauaakaan, kun Matista tehtiin Herra Alikersantti.

Joskus helmi—maaliskuussa koko divisioona hihdätettiin vaatimaton 600 km:n matka Kajaaniin. Niin sitä oltiin lähtökiireissä kolmannenkin pataljoonan töpinässä — mutta taas puuttui yksi hevonen.

Asia selvisi pian.

Pojat olivat edellisenä iltana käyneet ”liikematalla” saksammiin luona ja ilmeisesti matka oli onnistunut, koska he eivät muistaneet, mihin olivat hevosen jättäneet. Mikäs siinä muukaan auttoi kun käydä ”lainaamassa” hevonen tykistöltä, jonka tiesimme lähtevän vasta vähän myöhemmin samana aamuna.

Sieltä löytyikin komea hevonen, mutta pelkäsimme, että tykkijullit huomaavat asian ja siksi piti hevosen ulkomuotoa vähän muuttaa. Saksmanin muonaan kuului valkoista putinkijauhetta, jota me emme juuri voineet käyttää, koska kenttäkeittiössämme oli ainoastaan yksi kattila. Tästä putinkijauheesta tehtiin tyhässä säilykepurkissa maalia, jolla hevosesta tehtiin komea pläsipää. Korvista sieraimiin saakka! Kun lähdimme, totesimme tykistön poikien tarkkaan katselevan kahdessaakin eri paikassa hevosiämme, mutta eivät he pläsiä tunteneet ja niin jatkui menomme, kunnes yht’äkkiä metsästä kuului hirnahdus — ja sieltä löytyikin oma hevosemme mäntyyn sidottuna ja joku ylimääräinen reki vieressään! Teimme vaihtokaupan ja läpäsimme tykistön hevosta paistille. Hyvin sille näytti tie kelpaavan omaan yksikkönsä päin. □

TAUNO TERHO

Suuntana satumaa RUOTSI

Se oli Muonion kirkonkylä... SA-kuva

Me — oululainen kapteeni Saria ja minä, helsinkiläinen vääpeli — tunkeuduimme puolueettoman Ruotsin alueelle Käsivarresta käsin joulun jälkeen 1944.

Oli ollut aika lailla tekemistä venäläisten ja saksalaisten kanssa. Nyt tutustuttiin vielä kolmannenkin maan armeijaan.

POHJOISEEN

Palvelin ”Stadin Peestossa”, II/KTR 7:ssä.

Lapin sota oli meillekin kova paikka.

Joutuimme ylittämään useita jokia mitä erilaisimmin keinoin. Milloin kiertäen, etsien muita siltoja, milloin mitenkin, Iijoki pioneerien pontoonisillan avulla. Simojoen ylitys oli toisinto 30-vuotisesta sodasta, Lech-virran ylimento: lauttoja, seipäitä, köysiä, kahlausta ja uintia niin hevoset kuin miehet kylmässä vedessä.

Kemissä annettiin vaadittua näyttöä. Peesto ampui tunnetut 750 laukausta. Erinomaista tulentarkkuutta, paljon kaatui saksalaisia ja paljon saatiin

sotasaalista prikaatin sotilaille — nestemäistäkin. Valtausjuhlinta Kemien yössä tulipalojen loimutessa oli vaikuttava elämys...

Siitä lähtien Lapin reissusta tuli kova ja armoton.

Suomalaiset pääsivät eteneeseen vain taistellen. Peesto jäi Kemijoen itärannalle Tervolaan ja myöhästyi Rovaniemen valtaukselta. Ennätti kuitenkin kaivamaan lihapurkkeja savuavista raunioista. Silloin tällöin tömähтели ”Piippuniemellä” kun suomalaisia meni miinoihin.

Peesto ylitti lautoin ja syöksyvenein Ounasjoen ja leiriytyi juuri napapiirille.

Jäämeren tietä ei sitten enää edetä tykistön voimin, Vuotso on jo vallattu. Peesto saa käs-

kyn marssia etelään kuormattavaksi kotiseudulle.

Mieliala on iloinen — vaan ei kaikilla. Viisi ”kantapeikkoa” saa käskyn ilmoittautua Muoniossa, Käsivarresta.

Kemin ja Tornion kautta matkaamme siis satunnaisilla autoilla kehoja teitä pitkin vieläkin pohjoisemmaksi. Vastaantulevat Muonion valtaajat huutelevat:

— Teillä on väärä suunta! Siviili on täällä päin, meiltä on sota loppu!

KÄSIVARTEEN

Ohitetaan tuhottu Muonio. Sataa räntää, joskus on tie pelkkää kuravelliä.

Siinä on meidän uusi peestomme, tykkejä 105 H/37 autokantoisina, esikunta jossaakin pusikossa. Olisi ilmoituttava.

Tapana on aina ollut, että ennen jotain ratkaisevaa hommaa kiehautetaan kuuma korvike. Niinpä siis nytkin.

Siinä ”borkkaa” odotellesa kuuluu edestä lähtölaukauksia ja sitten räjähdysisiä. Homma tihentyy isoksi tykistökeskitykseksi etumaastoon. Keittohomma jää kesken.

Keskitys päättyy. Tiellä on paljon haavoittuneita ja kaatuneita. Tottumattomat nuoret

Eversti Tauno Rantala komensi tykistöä Kilpisjärven suunnalla

KUIN VILLISSÄ LÄNNESSÄ

Peeston noin 60:sta autosta oli palveluskäytössä joskus vain viitisen kappaletta. Muut olivat korjattavana, lähitienoilla ojassa lumen peittäminä tai eivät vain kovassa pakkasessa tahtoneet lähteä käyntiin. Huoltokuljetukset Tornioon — edestakaisin siinä 600 km

— kestivät useita päiviä. Joskus ei auto koskaan mennyt perille tai ei palannut. Se seiso jossakin reitin varrella — pukkien päällä.

Kuultiin kuskilta tuttu tarina: auto oli pysähtynyt asu-mattomalla taipaleella, oli etsittävä apua. Palatessa raavittiin päätä kun autolla ei ollut pyöriä. Jäljet olivat muk selvät, ne vievät Tornionjoen yli Ruotsiin. Taisivat viedä ”sylt-

tyhtehtäseen”...

Paljon satoi lunta ja teiden aukipito oli vaikeata. Ohittaminen kapeassa rännissä oli hidasta ja vaarallista, sillä tienpenkka saattoi olla miinoitettu. Kerran lensi koko porukan posti auton mukana tai-vaan tuuliin.

Vähitellen huolto pelasi yhä paremmin, joukot saivat mitä tarvitsivat. Ruotsalaisten apu oli kuitenkin vielä tarpeen. Oltiin tyytyväisiä etenkin juh-lamuonaan ja jakorommiin Käsivarressa jouluna 1944.

VALTIOVIERAILU RUOTSIIN

Seurailimme eräänä päivänä vähäisen päivänvalon aikana vastarannalla liikkuvien ruot-salaisten puolueettomuusvar-tiomiesten reittejä. Sotilaat vaaleissa puolipitkissä tur-keissaan ja korkeissa törppö-

sotilaat ovat shokkitilassa, törmäilevät sinne tänne.

Lähdetään ilmoittautu-maan. Uusi komentajamme majuri *Tauno Rantala* tutkii upseereineen kantanorttejam-me. Päivämäärä on 31.10.44 ja joukko-osasto on Rask.Psto 16, myöhemmin II/KTR 2. Jännittyneinä seuraamme teh-täviin määräämistä.

— Sitten tämä Terho, ollut patterin väepelinäkin. Tässä huoltopäällikölle apulainen, kuuluu komentajan ratkaisu minun osaltani.

Aluksi tarkastimme muona-varaston. Käsken mukaan ko-tiutettavien jäljiltä piti olla tietty määrä päiväannoksia. Ei ollut. Voi, juusto, sokeri ja muu hyvä oli poissa, jäljellä kymmeniä säkkejä kuivattua perunaa ja muutama kartonki kuivaa leipää — ja parikym-mentä siistiä kympin kanisteria marmelaadia.

Kummaa ruokaa tarjolla peestolle: kuivattua pottua marmelaadin kera!

Nyt oli päästy marmelaadi-portaaseen!

Huolto parani kuitenkin pian, ylitettiin kaikki mihin oli Suomessa totuttu. Päästiin nimittäin ruotsalaisiin muo-niin!

Kätkäsuvanto oli virallinen rajanylityspaikka. Haavoittu-neet, muona ja muu kulki sen kautta. Erinomaista sapuskaa: keksejä, oikeata teetä ja kah-viakin. Näkkileipä vain ohuu-dellaan herätti hilpeyttä. Sai nimekseen ”pierunkuori”.

Sota jatkuu. Jaos ajaa tuliasemaan

SA-kuva

Muonapuoli pani tykkimiehet huolestumaan

SA-kuva

Majoitusta Käsivarren suunnalla

lakeissaan tallustelivat tunnol-lisesti samoja polkujaan. Ra-jan, Muonionjoen, ylittämi-nen oli ankarasti kielletty, mutta sekös meitä vain innos-ti...

Näimme saunan ja pellon takana talon. Ihokin kutisi tie-tyistä syistä ja vaati kunnan löylyjä. Ei oikein muistettu-kaan koska oli viimeksi sau-nottu.

Eräänä päivänä hiihtelimme jälle ja päätimme käydä ju-tuttamassa vartiosotilasta. Nähtyään meidän lähestyvän kiirehti tämä vastaan, vetäisi kiväärinsä hihnasta olalta kai-

naloonsa torrakko sojottaen kohti meitä.

Siitä alkoi tutustuminen uuteen armeijaan — jo kolmanteen. Oli saatu kosketus ja keskustelu alkoi.

Herrasmiesten tapaan esitelimme itsemme pyytäen päästä käymään talossa sopimassa saunan käytöstä. Sotamies sanoi kieltävänsä sen. Mutta kaiken hän sanoi leveästi hymyillen.

Tuijotimme kivääriä malli/ruotsalainen ja kapteeni sanoi kotonaan seinällä roikkuvan samanlaisen museoaseen. Nauroimme yhdessä ja ajattelimme: Tuo on paras vihollinen tähän asti!

Jatkokin oli lupaavaa: soturi ilmoitti lähtevänsä lenkilleen, mikä kiertää tuolta kauempaa — ja iski meille silmää.

Talossa puhuttiin suomea. Vanhempien lisäksi asusti siellä kolmelta lasta. Mu-

Tiet taaksepäin olivat poikki eikä huolto kulkenut. Etulinjan miehet joutuivat keräälemään jotakin suuhunpantavaa saksalaisten jätteistä

kavaa väkeä.

Lupa saunomiseen saatiin ja tavaksi tuli, että näinä päivinä, jolloin Svenssoniksi ristikimmemme sotilas oli vartiossa, käytiin saunomassa.

KONSTEILLA PELATAAN

Kuulimme sitten, että Muodoslompolon kylässä on suomalaisia haavoittuneita hoidettavana ruotsalaisessa kent-

täsairaalassa. Kylässä on myös kauppoja, joiden hyllyt notkuvat herkkuja. Sinne pitää päästä!

Puhuimme asiasta Svenssonille, mutta tämä torjui asian mahdottomana viitaten annettuihin käskyihin. Lisäksi vielä, että internoidut pannaan pakotöihin johonkin kaivokseen. Tälle uhkaukselle taas yhdessä naurettiin.

Yhdessä kapteeni Sarian kanssa keksimme tempun: pyrkisimme sairaalaan tapaamaan jotakin tuttua haavoittunutta, vaikkapa herra Heikkistä, sukulaismiestä.

Kerroimme Svenssonille koko juonen: haluamme ostoksille ja se Heikkinen on vain tekosyy. Tämä naureskeli puuhalle, mutta lupasi viedä asian esimiehelleen.

Ruotsalaiset soturit suhtautuivat sotavuosina suomalaisiin myötätuntoisesti ja vähän hämmästelten

Aamulla istuessamme pirtissä kahvia hörppien marssii sisään tuiman näköinen ryhmä Svensson kintereillä. Tulee kohti, tekee asennon ja kumman tempun, mihin kuuluu pistimen kiinnittäminen kivääriin.

Onneksi Svensson takana hymyilee rohkaisevasti.

— Teidät viedään rykmentin esikuntaan! Ei aseita, vartiomies saattaa, selitti jefreiteri.

Pistin pantiin tuppeen — lepo. Molemmat svenskit hymyilivät.

— Heikkinen odottaa, sanoi ryhmänjohtaja iskien silmää ja lähti. Svensson kertoi, että pääsemme muona-autolla esikuntaan Kätkäsvantoon.

Auto — eikä mikään häkypytty! — saapui täsmälleen klo 11. Pian oltiin perillä ja meidät vietiin kapteenin arvoisen kreivinenäisen upseerin luo.

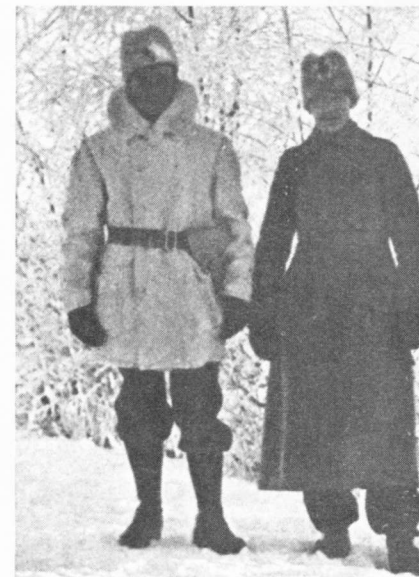
Heti kärkeen tuli hämminkiä, kun Saria sanoikin vahingossa oman nimensä ja minä samoin.

raalaan. — Heikkinen on siellä.

MATKATAAN KUIN SATUMAASSA

Lähtöhetkellä nousi vielä toinenkin vartiomies ambulanssiin. Oma Svenssonimme näytti supisevan jotain tämän korvaan, kertoi todellisen syyn. Uusi kivääriniikka osoitti eleillään olevansa samalla aaltopituudella hymyillen hyväksyvästi.

Tällä tiellä ei ollut pelkoa miinoista! Se oli leveä ja hyvin aurattu. Ohitetaan taloja, ikkunat valaistuja, pihalamput palavat. Muodoslompolon kylä sekin valaistuna, vastakohdana Suomen pimeille paikka-

Ruotsalaiset upseerit olivat sota-asuissakin tyyliikkäitä herroja

kunnille, tuo mieleen lämmitä tunnelmaa, mikä vain lisääntyy, kun lähestytään kirkkaimmin valaistua kohdettamme, sairaalaksi muutettua koulua.

Ajamme pääoven eteen, ukset avautuvat selkoselälleen. Ihmetellen tuijotamme autosta, kun eteinen täyttyy valkopukuisesta henkilökunnasta. Ollaan kuin valmiina vastaanottamaan ja hoivamaan uusia haavoittuneita suomalaisia sotureita.

— Ettekö olekaan Heikkinen, tiukkasi kolmetähtinen.

Selitettiin. Kyseessä on tietenkin kapteenin sisaren mies Heikkinen.

— No, niin, se muuttaa asian, sanoi kapteeni hymyillen ja kertoi soittaneensa sai-

Mutta ambulanssista kōmpiikin omin voimin kaksi tervettä, ryttääntyneissä uniformuissa olevaa hamsteria.

Nolottaa.

Ja kohta nolottaa vielä enemmän: joudutaan tilanteeseen mikä tuntuu unelta, häikäisevään kirkkauteen ja kokemaan uskomatonta arvontoa suomalaista sotilasta kohtaan.

Käytävässä seisovat hoitajat kahtapuolen kuin kunniaukujassa, viittisen lääkäriä perällä. Ylilääkäri aloittaa kättelyn ja toivottaa tervetulleeksi. Kaikki muutkin haluavat kätellä. Meitä autetaan riisumaan päällystakkimme. Meitä tuijotetaan, kun asetakiasuisena nähdään kummallakin rinnassa pitkä värikäs nauharivi.

IHME JA KUMMA

— Tästä mennään yläkertaan katsomaan Heikkistä, sanoo ylilääkäri.

Vilkaisemme toisiimme — uskomatonta että siellä olisi joku Heikkinen.

Yläkerran voimistelusalali on muutettu potilashuoneeksi. Siellä on nyt vain neljä suomalaista haavoittunutta.

Yksi heistä oli Heikkinen! Tietysti meille tuntematon, mutta sen niminen.

Lääkärit katsovat pitkään kun siinä seisomme neuvottomina. Eikö kapteeni tunne sukulaistaan? Pojat katsovat ääneti meitä ja me heitä. Ylilääkäri osoittaa erästä kysyen:

— Ettekö tunne tätä sotilasta?

Kapteeni pudistaa päätään ja minä rupean taas puhumaan jostakin erehdyksestä — ei tämä olekaan Sarian sisaren mies, onneksi. Heikkinen kun on niin yleinen nimi Suomesa...

Selitys riittää ja ryhdymme kyselemään potilailta kunkin tapausta. Kirjoitamme muihin toivomukset ja huolet.

Olemme valmiita poistumaan. Sitten rohkaisen mielesti:

— Olisiko täällä kanttiini, josta voisi saada ostaa...

Ylilääkäri on heti selvillä asiasta:

Ruotsin Punaisen Ristin kenttäsaairaala toimii

Suomalainen alikersantti I.V. Kauhanen sai erään ruotsalaisen lahjoittaman kultamitalin, jonka Norrbottenin lotat hänelle ojensivat

— Kanttiini on suljettu, mutta se avataan teille.

Ja sieltä jo tuleekin iloinen, pullea sotilas, oikea palvelus-halua uhkuva kyläkauppiaan perustyyppi, kanttiinin hoitaja.

Toivomme aseveljillemme pikaista paranemista, kiitämme ruotsalaisia ”Suomen armeijan puolesta” ja siirrymme pihalle suureen teltaan.

KAUPPA KÄY

Sähkövalaistuksessa siellä kauppias jo hyöri apulaisineen. Pakkauksista purettiin tavaraa tiskille. Valikoima oli toista kuin meikäläisissä lottakanttiineissa, se on satumainen.

Kauppa kävi kuin tyhjää vain! Ruotsalaisia sotilaita kerääntyi seuraamaan kaupan-

käyntiä ja kyselemään kaikesta. Selän takana tarkasteltiin mantelini selkämystä, jossa on sirpaleiden repimiä reikiä.

Sitten kruunut loppuivat. Ruotsalaiset ehdottivat erittäin edullista vaihtokurssia: en krona — tio finska mark, kymppi ja kruunu.

Vaihdoimme kilvan seteleitä. Sotamuistoksi kai ne niitä tahtoivat.

Lähdettiin sitten paluumatkalle. Oltiin jo nousemassa ambulanssiin, kun joku tohtori vielä juoksi paikalle antaen kapteenille kahvipaketin kotiinvietäväksi.

Autossa oli sairaalassa kuolleen suomalaisen sotilaan ruumis. Se oli kääritty siististi valkoiseen kankaaseen. Hakanulalla jalkopäähän kiinnitetyn kirjeen päällä oli sankarivainajan nimi.

Svenssonit tuijottivat kalpeina ja äänettöminä ruumis-pakettia. Meidät suomalaiset oli sota jo tehnyt piittaamattomiksi moisesta.

Matkalla pysäytimme auton kun näimme avoimen kaupan. Oli elämys astua kunnan maalaiskauppaan, missä hyllyt ja orret notkuivat tavarain paljoudesta! Kauppias puhui suomea. Ostimme jotain, mikä ruotsissakin oli säännöstelty. Ystävällinen kauppias sanoi antavansa kupongit omistaan.

Kotimatkaa jatkettiin.

Pohdimme, miksi meitä oli niin kunnioitettu ja erinomaisesti palveltu. Ilmeisesti ruotsalaisia kiinnostivat ilmielävät suomalaiset sotilaat, joista oli sota-ajalta vain kirjoitettua tietoa — yleensä hyvää ja kehuva. Puolueettomuusvariointi oli käynyt ikäväksi ja pitkästyttäväksi. Nyt oli alkanut tapahtua. Kaikki mikä paukkui ja paloi kiinnosti. Yritettiin jostakin maiseman rakosesta nähdä ja kokea milaista on oikea sota.

VAKAVAA SANAA

Tietyssä risteyksessä nousemme autosta ja alamme raahata ostoksiamme kohti joenrantaan. Kiitämme ruotsalaista ystäväämme hyvästä asevelihen-

gestä ja lähemme ylittämään rajaa.

Kämpälle tullessa tapahtuu taas yllättävää: komentaja on tuvassa! Rojautamme kantamuksemme lattialle ja tavarain alkuperämaa huomataan heti.

Pitkään seisomme asennossa. Odotamme uhkauksen mukaista ankaraa rangaistusta, mutta loppujen lopuksi saamme vain napakat nuhteet.

Kun haukkumiset oli otettu katuvaan näköisinä vastaan, alettiin panna kartongeista herkkuja pöydälle. Komentajalla oli matkassaan sitä tunnettua Terbovenin tulista juomaa — sotasaalista.

Otettiin maljoja Ruotsin matkan ja kohta päättyvän sodan kunniaksi. □

Kirjallisuutta MIELETÖNTÄ MENOA

Sven Hassel: Sotaoikeus, Karisto, Hämeenlinna, 338 sivua.

Tanskalainen sotaromaaneiksi nimittämiään kirjoja tuottava kirjailija on jälleen saanut aikaan teoksen, joka koostuu likimain erillisistä pätkistä täysin absurdeja tekstejä. Hyvällä tahdolla voisi uskoa ainakin paikoin käsiteltävän saksalaisia joukkoja Lapissa. Kerronnan pääaineokset ovat harkitut raakuudet ja tympäisevät rivoudet. Jos kirjailijan tarkoitus on ollut kuvata sotaa jonkinlaisella nonfiguratiivisella tekstillä, hän on epäonnistunut. Pätevän kääntäjän työ on mennyt jotakuinkin hukkaan. Todellista sotaa tunteville ei kirjalla ole mitään annettavaa. S.

TYRJÄN RYKMENTIN MIES MUISTELEE

Marja Helanen-Ahtola (toim.):

Taisto Ahtola juttutuulella, Karisto, Hämeenlinna 1980, 172 sivua, valokuvia, piirroksia.

Hämeenlinnan taidemuseon isä, taidemaalari ja kulttuurin monitoimimies on sanellut kirjaan mukavia juttuja elämänsä varrelta, ei vähiten sotavuosilta JR 7:n "taistojen tieltä". Vainovuosienkin osalta kukkii kirjassa leppoisa huumori — sotatoveri ja aseveli professori Matti Kuusi toteaaakin näin: "Kun joku joskus tutkii ongelmaa, miten on mahdollista läpäistä sananmukaisesti hengissä jatkosodan kaltainen stressiprässi, ja vielä etulinjassa, niin käyttäköön lähteenä muistelmiasi."

Mukava kirja! E.

Kolottaako lonkkaa?

Tunnetteko pahan ilman tulon lihaksissanne? Reumaattinen lihassärky sään muuttuessa on hyvin tavallista.

Kuten usein säryn ollessa kysymyksessä, lämpö tuntuu miellyttävältä. Juuri siksi Theranyl tekee niin hyvää. Sen kauan kestävä lämpövaikeutus pehmittää lihakset.

Theranylissa on myös kipua lievittävää ainetta (trometamolsalicylaattia).

Theranyl ei ärsytä eikä tahri. Ja siinä on miellyttävä tuoksu.

Reseptittä apteekeista.

Theranyl

-voide lihassärkyyn

Lääketehtäjä
Medisan, Uppsala

Kerää Sinäkin Kansa taisteli- lehtesi vuosikerrat vahvaan kansioon.

Kansa taisteli on vertaansa vailla oleva dokumenttilehti ja sen omaperäiset ja jännittävät kertomukset kiehtovat lukijaansa vielä vuosienkin jälkeen.

Omassa tyylikkäässä kansiossaan lehtesi säilyvät siisteinä ja hyvässä järjestyksessä.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -vuosikertakansio.

Väri/tummanruskea, painatus/kulta.

Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.

Hinta 18 mk/kpl

(+ postitus- ja käsittelykulut 6,00/1 kpl, 7,50/2 kpl).

Leikkaa tästä. Postita heti. Leikkaa tästä. Postita heti.

Kansa taisteli maksaa postimaksun	Vastausiähetyt HKI 10/21 Lupa 1003	Kansa taisteli Tilaaajapalvelu PL 20 00003 HELSINKI 300
KIRJE		

Tilauk kortti

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

Vuosikertakansiot

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen lukupaketin.

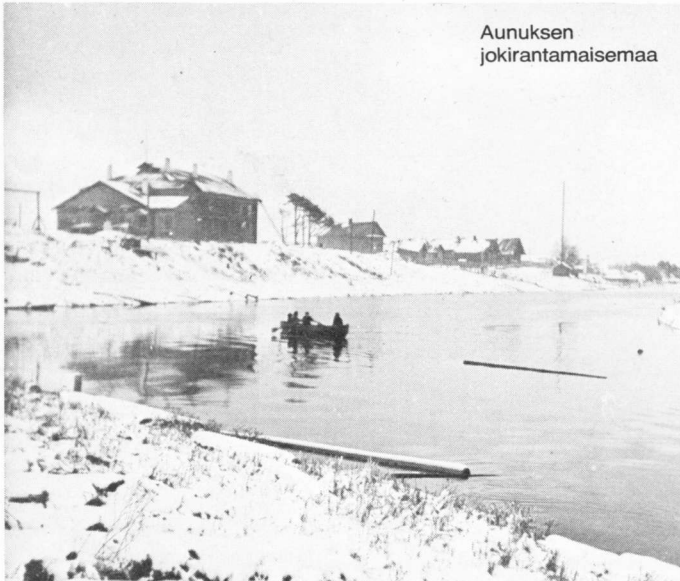
Tilaan Kansa taisteli -vuosikertakansioita

___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut 6,00/1 kpl, 7,50/2 kpl, 12,00/3 kpl).

Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 31.12.81 saakka.

Aunuksen
jokirantamaisemaa

Koulu on
alkanut
Šokšussa ja
ensiksi
marssitaan
koulu-
keittolaan

Ensimmäinen päivä Aunuksen kansakoulussa

Itä-Karjalan valtauksen jälkeen saatiin suomenkielinen koululaitos toimintaan nopeasti: jo marraskuussa 1941 jaettiin opetusta, soppaa ja kalanmaksäöljyä 46 kansakoulussa.

Vuoden 1943 päättyessä oli suomalaisia kansakouluja 112. Niissä työskenteli yhteensä 331 opettajaa ja 9.771 oppilasta.

Alku oli tietenkin hankala, mutta molemminpuolinen luottamussuhde syntyi nopeasti — oltiinhan samaa Suomen heimoa.

MUISTAN erittäin hyvin tämän vuoden 1941 joulukuun päivän sääsuhteet: aamu oli aurinkoinen, mutta siitä huolimatta tavattoman kylmä. Koko laaja Aunuksen lakeus käpristeli pakkasen kourissa.

Ilman kylmyydestä huolimatta lapsia saapui kouluun

jatkuvana virtana. Tuli erakoluonteita tai tovereidensa hylkimiä yksinään, mutta pääasiassa saapui suurempia tai pienempiä oppilasparvia tavattomalla touhulla. Nämä tulijat eivät suinkaan jääneet suomalaisten toveriensa tavoin odottelemaan koulun pihaan, vaan he säntäsivät suoraan päätä koulun sisään lakkeineen ja päällysvaatteineen. Kaikki näyttivät olevan uteliaita näkemään, millainen on nyt se suomalainen koulu, jonka alkamisesta heille oli ilmoitettu.

Välinpitämättömyys oli kaukana opettajistakin. Toisaalta jännitettiin, kuinka paljon lapsia saapuisi, toisaalta taas tarkkailtiin saapuneiden käyttäytymistä ja laatua. Edellinen seikka oli tärkeä siksi, että siitä riippui, selvittäisiin-

mattiin monia eroja entisten oppilaiden ja Aunuksen lasten välillä.

Suomessa olivat 1930-luvun jälkipuoliskolla vallinneet suhteellisen hyvät ajat. Poliittiset olot olivat rauhoittuneet ja talouselämä kukoisti. Jälkimmäinen seikka näyttäytyi kouluissakin lasten puvuissa, jalkineissa, suksissa, polkupyörissä ym. Oppilailta olivat hävinneet pulavuosien risaiset ja paikatuut vaatteet ja kaiken maailman lakinreuhkat. He olivat miltei poikkeuksetta hyvin puettuja ja syötettyjäkin.

Mutta täällä näytti pula jatkuvan. Voi taivaan vallat sitä harmautta ja lajirunsautta, mikä täällä oppilaiden asusteissa vallitsi! Oli suurta ja pientä toppatakkia, kaikki ikävän harmaita väriltään, oli leninkiä alkaen pumpulimekoista ja

tamilla suomalaisia sotilaslakkejakin.

Tarkoituksena tietenkin oli, että koulussa ensi päivästä alkaen noudatettaisiin suomalaisia koulutapoja, mutta tämäkin asia oli helpommin sanottu kuin tehty. Suomessa poik-

messahan oppilaat ensimmäisinä koulupäivinä käyttäytyivät varsin hillitysti, riehakkuus puuttuu.

Yllösen koulun oppilaat eivät olleet äänettämiä ensimmäisenä hetkenäkään! He puhuivat, nauroivat ja reuhasi-

Välitunnilla on kiva!

Opettaja Inkeri Sihvosen luokka Šokšun vepsäläiskylässä

kö koulussa kolmella opettajalla, jotka jo olivat paikalla, vai tarvittaisiinko lisää.

Odottelimme ilmoittautuvia olevan 75:n vaiheilla, mutta kohta luku kohosikin sataan. Lisää opettajia oli siis hankittava ja kiireesti, koska pieniin luokkahuoneisiin ei mahtunut enempää kuin korkeintaan 25 kuhunkin.

KARJALAISTA VILKKAUTTA

Kohta ensi silmäyksellä huo-

jatkuen villaisiin ja valkoisista mustiin. Liinoja näkyi jokaisen kaulassa, kaikki tiukasti solmittuja.

Jalassa oppilailta oli kenkää jos minkälaista ja monen kokoista, pienimmillä tietysti aina suhteellisesti suurimmat. Huopakenkien ohella näkyi nahkakenkiä, mutta oli eräällä jalassaan narulla köytetyt kumikalossitkin.

Pääkappaleita näkyi runsas kokoelma. Eräillä oli valtavia karvareuhkia, eräillä puna-ameijan piippalakkeja ja muu-

keuksetta jokainen koululainen ottaa — tai ainakin aikaisemmin otti — luokkaan astuessaan lakin päästään, mutta täällä se ei tullut kenenkään mieleenkään. Lakit pysyivät päässä ja tyttöjen huivit kaulassa, puhumattakaan siitä, että päällysvaatteista olisi sisällä luovuttu.

Muikin käyttäytyminen erosi suomalaisen koulun keskitasosta huomattavasti, varsinkin kun ottaa huomioon, että oli kysymys koulun ensimmäisestä päivästä. Suo-

vatkin keskenään ikään kuin opettajia ei olisi ollutkaan. Kaikesta huomasi kuitenkin heti, ettei oppilaiden käyttäytymiseen vähimmäskään määrässä sisältynyt oppositiohenkeä suomalaista koulua kohtaan — kaikki oli vain seurausta aunukselaisen lapsen vilkkaasta luonteesta.

TYÖ ALKAA

Suomalainen koulukasvatus aloitettiin päällysvaatteista ja pääkappaleista. Niiden riisu-

Aunukselaiskoulun oppilaat ovat tarkkaavaisia

misen välttämättömyyttä te-
roitettiin, koska sisällä ilman
niitäkin hyvin tarkeni. Vai-
keastihan oppilaat tämän taju-
sivat, mutta tottelivat kuiten-
kin. Myöskin liika hälinä lop-
pui, kun pulpetteja vailla ole-
vat päästettiin kotiin odotta-
maan seuraavana päivänä saa-
puaa lisäopettajaa.

Nyt voitiin myös ryhtyä
miettimään, mistä täällä oi-
kein opetustyönsä alkaisi. Ei-
hän käynyt oikein päinsä ryh-
tyä noin vain puhumaan josta-
kin historian tai maantieteen
kohdasta, kun ei tiennyt, mitä
ja missä laajuudessa näille
lapsille oli mitään asiaa aikai-
semmin opetettu. Ei ollut vie-
lä käsillä entisen koulun oppi-
kirjojakaan, joista myöhem-
min kylläkin näimme, mitä ai-
kaisempi koulu oli opettanut.

Viisainta oli siis aluksi an-
taa vilkkaiden oppilaiden pu-
hua ja itse kuunnella. Joitakin
kirjallisiakin kuulusteluja pa-
nimme toimeen, saadaksem-
me selville sen "tason", jolle
meidän pitäisi alkaa opetus-
tamme rakennella. Paljon
mielenkiintoista saimmekin
täten selville entisestä koulus-
ta, sen opetuksen laadusta ja
tuloksistakin.

KIELIONGELMIA

Tullessani Aunuksen opetta-
jaksi olin ehkä enimmin pe-
läntynyt kieliongelmia, toisin

sanoen sitä, miten minä länsi-
suomalaiselta murrealueelta
kotoisin olevana pärjäisin näi-
den itäisten äärialueiden las-
ten kanssa. Pelkoani olivat
vahvistaneet tiedot, jotka olin
saanut suomenkielen viimeai-
kaisista vaiheista Itä-Karjalas-
sa.

Tiesin hyvin, että niin
kauan kuin suomalaisen Ed-
vard Gyllingin valtakausi Itä-
Karjalassa kesti, opetettiin
kouluissa ala-asteella suomen-
kielellä. Mutta tämä "leudon
talven" aikahan oli päätynyt
jo vuosia sitten: Gylling kan-
nattajineen oli karkoitettu,
kenties likvidoitukin, ja hänen
aikaansaannoksensa oli koet-
tettu kitkeä mahdollisimman
tarkkaan pois. Suomenkieli
oli tuomittu "kirotun suoma-
laisen nationalismin kukkase-
na" pannaan ja sen tilalle yri-
tetty muodostaa uutta kirja-
kieltä Itä-Karjalaa varten.
Pohjaksi oli otettu pahoin ve-
näläistynyt Tverin murre, jota
piti kirjoitettaman venäläisin
kirjaimin.

Mutta — kuten odottaa so-
pikin — tämä kokeilu oli joh-
tanut kaokseen. Miten täl-
laista kieltä olisi voitu käyttää
kouluissa opetuskielenä, kun
sillä ei ollut julkaistu kirjalli-
suuttakaan? Onneksi tästä ko-
keilusta pian luovuttiin lähin-
nä syistä, joihin tässä ei ole
syytä kajota. Me Gyllingin
työtä jatkamaan tulleet suo-

malaiset opettajat saimme
vain iloksemme todeta, ettei
suurten vouhotus ollut pahem-
pia jälkiä Aunuksen lasten
kieleen jättänyt.

ISÄT OLIVAT KATEISSA

Paitsi oppilaiden varsin hy-
västä suomenkielen käytön ta-
sosta antoi vapaa keskustelu
paljon tietoja Yllösen kylän
viimeaikaisesta elämästä.

Pöyristyttävintä oli tietoa, ettei
monellakaan lapsella ollut
isää kotona. Monet kertoivat
avomielisesti isänsä joutuneen
puna-armeijaan jo vuosia siten
— eikä ollut sen jälkeen
käynyt kertaakaan lomalla.
Toiset kertoivat isänsä vähän
ennen suomalaisten tuloa läh-
teneen viemään kolhoosin ta-
varoita turvaan ja olevan yhä
sillä tiellä. Varsin suuren ryh-
män muodostivat myös ne op-
pilaat, joiden isät oli aikai-
semmin tavallisesti yöllä viety
teille tietymättömille.

Näitä osoittautui olevan
enemmän kuin alussa osasim-
me aavistaakaan. Myöhem-
mät tutkimukset osoittivat, et-
tä Yllösen kylästäkin oli viety
tuntemattomille teille edellisen
vuosien aikana kaikkiaan
78 henkeä, mikä käsitykseni
mukaan tekee pitkälti toista-
kymmentä prosenttia väestös-
tä.

Karkoitusten syistäkin

saimme selville paljonkin.
Yhtenä syynä mainittiin, että
asianomaisella oli sukulaisia
Suomessa. Kirjeenvaihto, mi-
käli se paljastui, oli raskas ri-
kos. Myöskin harkitsematto-
mat puheet veivät eräitä kärsi-
mysten teille. Niinpä kerrot-
tiin erään aikaisemmin kylän
kolhoosinpäällikkönä toimi-
neen kerran juovuspäissään
sanoneen:

— Jos sen perkeleen Stali-
nin joku tappaisi, saataisiin
kolhoosimme viljatkin pitää
itse!

Tietenkin tällainen puhe
tiesi lähtöä, olihan "korvia"
kaikkialla.

Mielenkiintoista kuultavaa
oli myös, mitä lastentarhoissa
ja kouluissakin oli aikaisem-
min meistä suomalaisista pu-
huttu. Saimme kuulla monia
karkeit kertomuksia suoma-
laisten konnanteoista: suoma-
laiset räkkäävät sotavanke-
jaan — näin oli vakuutettu —
ampuvat niitä huvikseen, vie-
läpä leikkaavat vangeiksi saa-
miltaan pikkulapsilta nenät-
kin.

Nipistin erästä tyttöä nenä-
stä ja sanoin:

— Ihme, että sinulla on vie-
lä nenä tallella, vaikka nytkin
olet suomalaisen kanssa!

Syntyi tavaton naurunrä-
häkkä.

EROJA OLI OPETUKSESSA

Vapaa keskustelu ja kirjalliset
kokeet antoivat meille verrat-
tain hyvän käsityksen siitä,
mitä oppilaille oli eri oppiai-
neiden kohdalla opetettu.
Kohta saimme myös haltuum-
me entisiä oppikirjoja, jotka
vain vahvistivat oppilaiden
kertomuksia ja tekemiämme
havaintoja.

Mielihyväksemme totesim-
me, että suomenkielen ope-
tuksella oli ollut vanhassa
koulussa vankka pohja. Oppi-
kirjat olivat suhteellisen laajo-
ja ja varmaan onnistuneitakin.
Käsiala lapsilla oli hyvä, eh-
käpä parempikin kuin monissa
maamme kouluissa.

Murteesta johtuen oli vir-
heitä viikoissa suhteellisen
paljon. Kun lukemaan opetet-

taessa oli käytetty kokonaismenetelmää, jolloin sanat opitaan heti kokonaisuuksina eikä tavuina, oli oppilaiden vaikea jakaa sanoja tavujen kohdalta.

Raamatun henkilöistä eivät Yllösen lapset paljoa tietäneet. Kouluissa ei näistä asioista ollut puhuttu tai ne oli mainittu kielteisessä mielessä: uskonto oli muka taikauskoa, pappien ja porvareiden keksintö proletariien pettämiseksi.

Vähänlaisesti olivat vanhemmatkin näistä asioista lastensa kanssa keskustelleet. Yleensä he itsekin olivat vailla koulu- ja kirjatietoa eikä kreikkalaiskatolinen kirkkokaan varhaisemmin pannut läheskään samaa painoa kansanopetukselle kuin luterilainen.

Vanhempien oppilaiden puheista saimme vahvistuksen tiedoillemme, ettei kirkko toiminut Aunuksessa. Osa kirkkoista oli hevostalleina tai heinävarastoina, osasta oli tehty tanssisaleja tai klubeja.

Yllösen kirkonkellot oli raahattu tornista alas ja pantu puun oksaan roikkumaan. Sen jälkeen niitä oli käytetty kolhoosiväen työhönlähtö- ja työstäpaluukutsujen lähettämiseen.

Papeista oppilaat eivät olleet kuulleet juuri mitään emmekä mekään heitä montakaan nähneet.

Kaikesta huolimatta totesimme, että uskonto kiehtoi alusta alkaen Yllösen lasten mieliä. Osansa tähän oli tietenkin uutuuden viehätyksellä. Tosiasiahan lisäksi on, että varsinkin vanhan testamentin havainnolliset kertomukset viehättävät pieniä lapsia. Ei kulunut kuin muutamia päiviä, kun Yllösen koulun oppilaat mäkeä laskiessaan lauloivat:

— Jeesus, Jeesus tullut on...

"HISTORIA ON LUOKKA-TAISTELUN HISTORIAA"

Maantieto ja historia olivat tietenkin olleet entisenkin

koulun oppiaineita, vaikka niiden sisältö olikin hieman erilainen kuin Suomen silloisessa "neutraalissa" kansakoulussa.

Itä-Karjalan koulujen historianopetus oli alusta alkaen tähdentänyt historian "luokkataistelun" luonnetta. Eräskin keskikoulussa käytetty historian oppikirja alkoi sanoilla: "Historia on luokkataistelun historiaa".

Tämän aineen opetuksessa oli myös propaganda kukois-

harjuja, joita pitkin kulkevat hyvät maantiet. Viimemainittu seikka johtuu hyvästä soraista, jota on kaikkialla helposti saatavissa.

Aunuksen lapset olivat miltei poikkeuksetta musikaalisia. Laulun opetus oli kuitenkin ollut ilmeisen heikkoa. Suomenkielisiä lauluja eivät ainakaan Yllösen lapset osanneet.

Käsityötaito oli niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa huono. Kiinnostus oli

rin pojan sormeeseen oli ilmestynyt haava.

Urheilusta tiedettiin toki jotakin, mutta ei läheskään niin paljon kuin pojat Suomessa tietävät. "Fyskulttur" oli kylä ollut oppiaineena, mutta todellisuudessa se ainakin Yllösen olosuhteissa oli jäänyt vain sivuharrasteeksi.

Voimistelua ei ollut tilojen puutteen vuoksi voitu harjoittaa. Jalkapalloa osattiin jonkin verran. Sukset olivat samantaisia kuin meillä vuosisadan kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä.

MAANTIETOA JA KALAN-MAKSAÖLJYÄ

Ensimmäisellä varsinaisella tunnillani Yllösissä käsittelin Itä-Karjalaa. Pian selvisi, ettei näille Itä-Karjalan lapsille aikaisemmin ollut heidän kotimaakunnastaan juuri mitään puhuttu. Kaikesta näki, että asia kiinnosti näitä yläluokkien oppilaita — olihan heistä joku käynyt aina Petroskoissa saakka. Myöhemmin monista kehittyi todellisia Itä-Karjalan tuntijoita.

Illoisia vepsäläislapsia Šokšussa koulutiellä

Joulunäytelmä Äänislinnan yhteislyseossa 1943

tanut tavallista enemmän. Niinpä oli Suomi saanut jatkuvasti olla esimerkkinä maasta, jossa kansa huokaa tilanherrojen raskaan sarron alla. Hyväkin oli maastamme sentään löydetty: poikkeuksetta oli opetettu, että Suomessa on tuhansia kauniita järviä ja pitkiä

kuitenkin suuri. Kyllä poikien silmät loistivat, kun he ensi kerran näkivät suomalaiset uudenuutukaiset puukot, kirveet, höylät ja sahat.

Mutta annas olla, kun he saivat ne käteensä: sai olla varma, että jo kymmenen minuutin kuluttua yhden tai pa-

Parin tunnin työskentelyn jälkeen ryhdyimme aterioimaan. Koulukeittola oli kiihkeä alkamaan työnsä samana päivänä kuin koulukin, koska ravitsemustilanne oli Aunuksessa heikonlainen.

Monet oppilaista sairastivat silminnähävästi jotakin puu-

tostautia. Sen poistamiseksi hankkivat viranomaiset pahimmin sairastaville erilaisia vitamiinitabletteja ja kaikille kalanmaksajöljyä.

Viimemainittu maistui tietenkin pahalta eivätkä kaikki tahtoneet sitä naukata. Mutta "käskyjen tie on pitkä ja esimerkin tie lyhyt": kun opettaja kaatoi ensi lusikallisen suuhunsa, innostuivat kohta pojat leikkiin ja pian työtökin.

Näky oli hullunkurinen: suu auki vain ja lusikallinen tököttiä suuhun niin ettei lusikka huulia koskettanut. Lopulta kaikki tottuivat kalanmaksajöljyyn ja sen perästä ei myöskään enää puutostauteja niillä maisemilla näkynyt.

Kouluateria olikin Yllösen lapsille jotain ennen kokemattonta. Vanha koulu ei tuntenut vapaata ateriaa enempää kuin vapaita koulutarpeitakaan. Luulen, että juuri nämä seikat olivat paljon vaikuttamassa siihen myönteiseen käsitykseen, mikä suomalaisesta kansakoulusta Aunuksen kodeissa muodostui. □

PRESIDENTIN SANA

Ukko-Pekka Svinhufvudin lempiharrastus oli ampuminen. Olipa tämä suojeluskuntaväepeli kerran seuraamassa Valkjärven alueen mestaruuskilpailuja. Parhaiksi osoittautuivat seurakunnan kirkkoherra, kappalainen ja kanttori.

Ukko-Pekka loihe lausumaan:

— Se on ihan oikein, että papisto osaa ampua ja hyvin! Jos sattuu milloin vihollinen hyökkäämään, ei sitä auta katkismuksella heittää — kuuluu siinä pitää olla...

Persoonallisuuksia

HYGIENIAA

JR 23 hyökkäsi kohti **Syvärin voimalaitosta. Kapteeni Äijälän 8. Komppania taisteli 13.9.41 korsukylässä, jonka se lähitaistelun jälkeen valtasi.**

Erästä korsusta nousi venäläinen soturi, joka oli haavoittunut toiseen jalkaan ja päähän. Jalan hän oli itse sitonut, mutta verta vuotavaa päähaavaansa hän näytti meikäläisille pyytäen apua. Komppanian lääkintämies Verner Kankarinmäki sitoikin haavan parhaan taitonsa mukaan.

Venäläinen yritti osoittaa kiitollisuuttaan poskisuudelmalla, jonka Kankarinmäki kuitenkin torjui. Sitten avun saanut suuteli Kankarenmäen veristä ja likaista nyrkkiä.

Verner käänteli nyrkkejään niitä huolellisesti tarkastellen. Sitten hän varmuuden vuoksi meni läheiseen rantaan käsienspesulle.

Einar Palmunen, Hämeenlinna

PARASTA SOTAKIRJALLISUUTTA

Eino Pietola
Partisaanien jäljillä

Tämän hetken parhaan sotakirjailijan neljäs romaani: suomalaisten korpisoturien ja neuvostopartisaanien rajut yhteenotot Vienan sailla.

260 s., ovh. sid. 66,-

GUMMERUS

TÄYSOSUMA

Kevät 1944. Joukkojen vaihto on käynnissä **Valkeasaaren alueella. JR 6:n tilalle oli tulossa JR 1.**

Mainittujen rykmenttien komentajat everstit **T. V. Viljanen ja R. K. Inkinen** istuvat juomassa korviketta **Öljymässä** komentopaikan verannalla.

Äkkiä pudottaa keväinen pääskynen "täysosuman" Viljasen päälle.

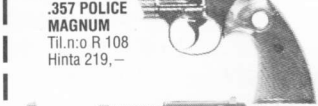
— Niinkuin näet ja moneen kertaan olen todennut: täällä on käytävä kypärää, toteaa luovuttavan rykmentin komentaja **Inkinen** verkkaiseen tapaansa.

Erkki Holkeri, Lahti

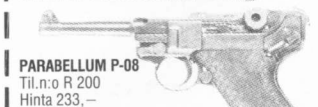
Kerää nyt oma asekoelma

Et tarvitse aseentulopää.

Metallista valmistettuja Replica-asekopioita. Paino, koko ja toiminat kuten aidoissa aseissa. Voidaan purkaa ja koota. Turvallisuussyistä niitä ei ole tehty ampumakelpoisiksi. Aseentulopää ei siis tarvita.

TILAA UUSI ILMAINEN LUETTELOMME

Toimitukset postiennakolla. Postituskulut lisätään. 8 päivän vaihto- ja palautusoikeus.

TEE TILAUKSESI JO TÄNÄÄN, OSOITTEELLA:
Finn-post PL 270 "KT" 20101 TURKU 10

Livari Kumpulainen Viita-
saaren Kymnönkoskelta muis-
telee tunnetun Vartiossa-lau-
lun ensi esitystä:

”Talvisodan Suvannon
jäällä hytisi öitään (-46°C)
myös tunnettu kuoromies
Mikko Koskeniemi Jyväsky-
lästä. Kirjoitettuaan ———
toimittaja Lasse Utsjoelle
Mikko sai palautteena uuni-
tuoreen Vartiossa-sävellyksen
sanoineen.

Teoksen ensiesitys tapahtui
likimain linjassa olevassa Pik-
kupappilan kansliahuoneessa,
jossa oli pastori Liesmaan
omaisuutta oleva piano. Kuu-
lijoina meitä oli puolisentusi-
naa joutilasta, kun Mikko esiti
juuri saamansa tekstin täy-
sin palkein, itse pianolla säes-
täten.

Solistin esitystä säesti mah-
tava orkesteri: molempien
puolien tykistöjen kranaatit
ulvoivat ylitse ja yhtämittai-
nen jyminä toimi taustaaäne-
nä.”

Sotien veteraanit ovat
viettäneet monia aseveljühliä
päättävän vuoden aikana.

Merkittävin oli ehkä Man-
nerheim-ristin ritarien ko-
koontuminen rajan pinnassa
Parikkalassa. Ritareita on
elossa alun perin 193 miehen
joukosta vielä 81. Heistä oli
juhlissa mukana yli 50. Pää-
puhujana oli jalkaväenkenraa-
li Adolf Ehrnrooth. Ritari
Mikko Pöllä kävi toimitukses-
sa toteamassa:

— Sen Aatun puheet sen
kun paranee miehen vanhetes-
sa!

Kuvassa ritarien rivistöä
Parikkalan sankarihaudalla.

Vartiossa.

Levollisesti.

Puuma.

2. Sa vartioltset meitä, ma aseveljiäin,
niin ettei vihemies voi heitä saartaa.
Ja aina yksin ollen mun kiitä:
aatokseen vain sinne, missä kotitaivas kaartaa.

3. Te raunass' olla saatte, ma teitä
vartioin,
ei tuhota voi vainolainen meitä.

4. Näin yksin yössä seison ja teitä
muistelen
ja rukoulen ma suojaa puolestanne.
Te isät, naidit, veljet ja siskot
rakkahat:
ma olen täällä teidän turvananne.

Sanat »N a l l e n«.

Keskisuomalaisen leike 40
vuoden takaa. Tässä "Vartios-
sa" on lopullisessa muodos-
saan paitsi, että Elli Tuomisto
esiintyy vielä "Nallena" ja Las-
si Utsjoki "Puumana".

Hangon rintamalla taisteli-
tiin rajusti Hästöissä 18. 7. 41,
jolloin saarta puolustaneista
31. Rajakomppanian ja Ran-
nikkopataljoona 1:n (komen-
taja Esko Tulikoura) 63:sta
miehestä vain pari pelastui ui-
malla. Johan Haukanhovi,
Särkiniementie 10 A 4, 00210
Helsinki 21, puhelin (90)-
692 5473, haluaisi yhteyttä
pelastuneisiin tai asiasta muu-
ten tietäviin aseveljiin.

Paavo Rajala, Mäkitie 8,
60530 Kivisaari, on löytänyt
oheisen kuvan edesmenneen
isänsä jäämistöstä. Kuva lie-
nee otettu Karhumäen suun-
nalla. Rajala haluaisi nyt yh-
teyttä isänsä aseveikkoihin.

JR 8, Tunte-
mattoman sotilaan rykmentti,
kokoontui Ylämyllyn "Pa-
loaukealla" 450 veteraanin
voimin. Sieltähän tämä varus-
miesjoukko aikanaan lähti so-
taan. Juhlaesitelmän piti
eversti Niilo Väänänen, joka
aikoinaan toimi muun ohessa
komentajan eversti Autin esi-
kunnassa. Kuten kuvasta nä-
kyy olivat nämäkin veteraanit
yhä ryhdikästä joukkoa.

Martti Avela, nykyinen
kenraalimajuri, oli koonnut
entisen joukkonsa Rajajääkä-
ripataljoona 2:n Parikkalan
Kaakonrantaan, mistä tämän
joukon sotaretki alkoi. Avela
totesi, että pataljoonassa val-
litsi aina hyvä rajamieshenki,
jonka ansiosta se kykeni mit-
taviin suorituksiin.

Kuvassa rajasoturit Parik-
kalan sankarihaudalla, puhu-
massa pastori Erkki Lemme-
tyinen.

Kevyt Osasto 1 vietti juh-
laansa Helsingissä. Osasto
lähti 40 vuotta sitten liikkeelle
Kuurmanpohjasta. Kuvassa
veteraanit Santahaminassa
Uudenmaan Jääkäripataljoo-
nan vieraina, edessä vasem-
malla Sakari Särkisilta ja Ossi
Kastell kantavat kukkalaittei-
ta, keskellä sotilaspuvussa
kenraali Lauri Sotisaari, joka
piti juhlaesitelmän, ja hänestä
oikealle Eino Asp ja Erkki
Huotari. Mukana oli myös
pirteä lotta Helmi Sorvali ko-
meine kunniamerkeineen —
ja ihan entisen näköisenä!

Seppo Ylönen, jonka YK-
juttu oli elokuun lehdessä, pa-
hoittelee historiallista lipsah-
dustaan: repäisevän herätyk-
sen vuosiluku on tietenkin
1974 eikä 75.

Här är ett av dom knepen:
Under rubriken "Samtal med
Smitare" berättar Helger
Persson, 23, hur han lurade
till sig frisedel av en
överläkare på värnpliktsver-
ket:

"Jag förberedde mig noga.
Det hela byggde ju på teater.
Så jag vakade före
läkarbesöket. Inte en blund
på två dygn, jag var helt
färdig. Jag gjorde upp en lista
på frågor jag trodde jag
skulle få och sen klädde jag ut
mig. Tjocka kläder, så jag
vart alldeles svettig, smör i
håret och skitiga glasögon.
Och när läkarn snackade med
mig undvek jag hela tiden
hans blick. Tittade i golvet i
stället..."

Efter ett par månader fick
Helger sin frisedel på posten.
Och han slapp det som boken
kallar för "en mildare form
av hjärntvätt".
Lumpen alltså.

Ruotsissakin toimii repäi-
seviä tempauksia harrastava
Varusmiesliitto. Muuan tuk-
holmalainen lukijamme toi
kesälomillaan sen lehden Tö-
pinän iloksi. Siinä oli muun
mukavan ohessa artikkeli, jos-
sa kehoitettiin sotreita kävele-
mään "kuin apina", koska se
on muka terveellistä. Asiaa
selvennettiin oikein kuvalla!
Samassa lehdessä markkinoi-
tiin Lintsaoksen Käsikirjaa,
joka antaa muun muassa tark-
koja ohjeita hulluksi heittäyty-
misestä.

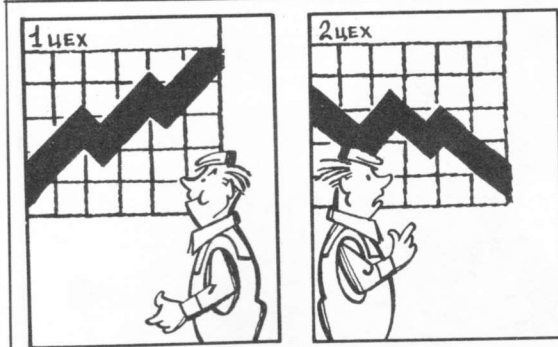
Kaikkea sitä tehdään va-
pauuden ja demokratian nimis-
sä! Saattaapa olla niin, että jos
vapaus ymmärretään kuritto-
muudeksi, koko vapaus on
vaarassa. □

КРОКОДИЛ

09-0102062-6 31.10.82
NENONEN VÄINÖ

%%
%%
**

51670 NYKÄLÄ

НАШЕЛ ВЫХОД

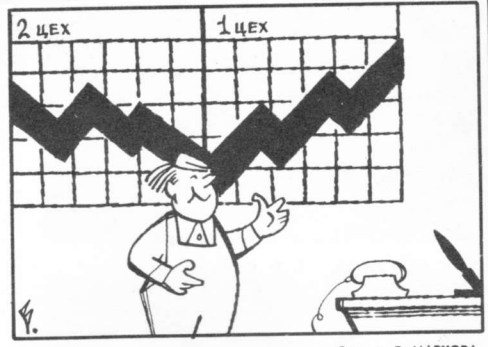
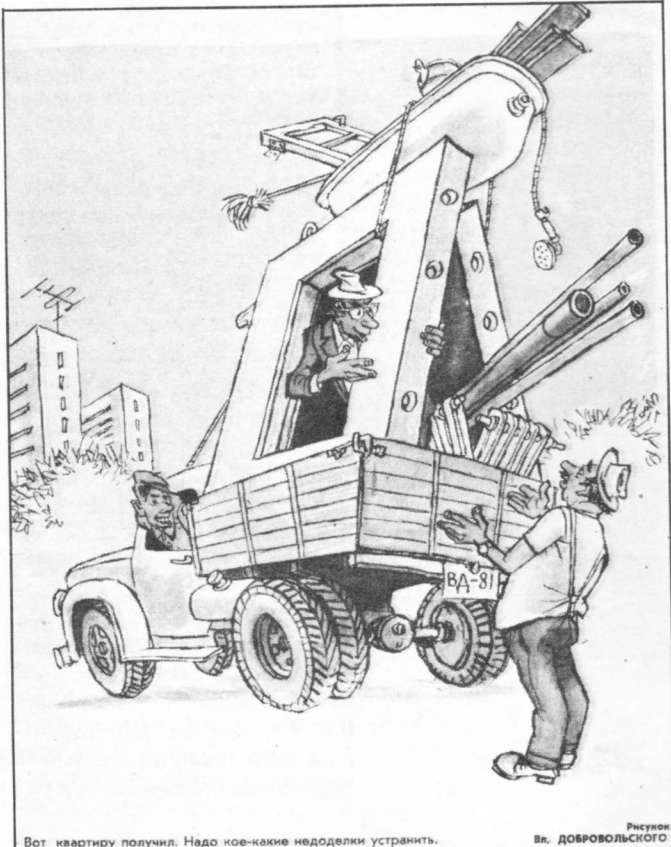

Рисунок В. МАРКОВА.

5

Tilastotieteen ihme: 1. ja 2. vuosi on vaihdettu keskenään ja tulos on hieno

Вот квартиру получил. Надо кое-какие недоделки устранить.
Рисунок Вл. ДОБРОВОЛЬСКОГО

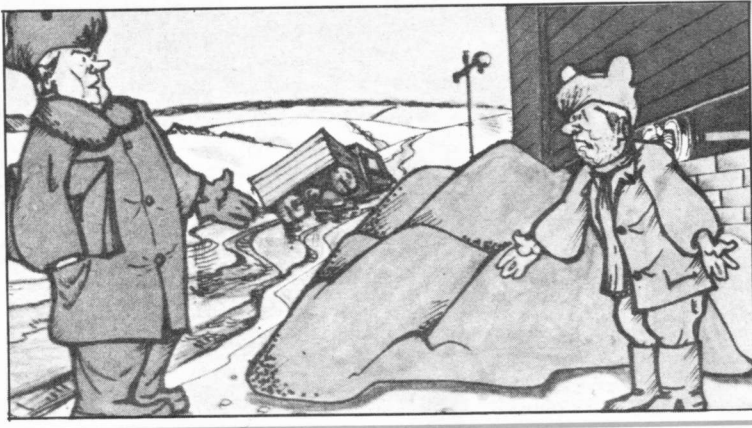
— Sain uuden tuliterän asunnon! Jotain pientä on vielä viimeisteltävä...

► Suunnitelmataloutta. Kilvessä on teksti "Tähän tullaan rakentamaan kottaraisen-pönttö"

ПО ПРИВЫЧКЕ

Рисунок И. СЫЧЕВА

— Mitäs tarkastajat sanovat, kun väkilannoitteet ovat paljaan taivaan alla?
— Mitenkäs ne tänne pääsisivät kun tie on tuossa kunnossa?